

Møde for lukkede dører i Stortinget
den 5. september 1921 kl. 10.00.

Præsident: Lykke.

Dagsorden:

Meddelelse fra utenriksministeren.

Møtet blev sat for lukkede dører.

Præsidenten: Præsidenten har overensstemmende med gamle praksis sat dette møde for lukkede dører. Til behandling foreligger en redegjørelse fra utenriksministeren angaaende traktatforhandlingerne med vinlandene. Præsidenten skal forespørre, om nogen av Stortingets medlemmer vil protestere mot, at dørene forblir lukkede.

Wollnick: Jeg vil tillate mig at protestere mot det, og i henhold til gammel praksis fra min side vil jeg foreslaa, at møtet holdes for aapne dører. Jeg mener, at dette hemmelighetsskremmæri ikke er bra. Man faar allikevel vite hvad der passerer, og derfor, er det bedre at legge kortene paa bordet. Især som situationen er nu da vi staar foran valgene, mener jeg, det er ret og riktig, at vi holder møtet for aapne dører.

W. Konow: Det er to ganger håndt, at der er besluttet sat møte for lukkede dører. Efter reglementet skal beslutning om at der skal holdes møte for lukkede dører, avgjøres for aapne dører. Nu har præsidenten anmodet om godkjendelse av den nævnte praksis for nærværende tilfælde. Jeg skal ikke motsætte mig eller stemmemot dette, skjønt det skulde være avhengig av en avstemning; men forutsætningen maa være, at nu maa det være slut med dette, og vi maa begynde at holde møter for aapne dører om de ting, som har en saa stor betydning for vort folk og vort land i mange henseender, som ogsaa denne sak har. For fremtiden maa vi ialfald høre grunde for det, og vi maa i møte for aapne dører avgjøre det efter reglementet. Hr. Castberg har flere ganger paatalt den hittil fulgte praksis, og han har ret efter reglementet, og det tror jeg vi bør holde os til.

Præsidenten: Præsidenten vil gjøre opmerksom paa, at det er blit praksis nu, at naar der foreligger en saadan sak som den vi her skal behandle, har præsidenten sat møtet for lukkede dører, og debatten om hvorvidt dørene skal forbli lukkede eller aapnet, har været ført for lukkede dører.

Gunnar Knudsen: Jeg vil bare uttale, at det forekommer mig selvfølgelig, at møtet maa holdes for lukkede dører, naar utenriksministeren vil gi meddelelser om forhandlinger, som paagaar med et andet land. Det gaar da ikke an at offentliggjøre det og den debat, som derav maatte følge. Det

vilde, forekommer det mig, være ganske fornuftstridig. Jeg kan ikke være med paa det.

Hornsrud: Hvis man vil fortsætte efter den senere tids praksis, at præsidenten uten videre efter sit skjøn beslutter et møte sat for lukkede dører, vilde det ikke da være rettere, at man forandret reglementet? Men jeg vil samtidig benytte anledningen til at uttale, at jeg tviler paa, det er rigtig. Jeg synes, det er mest rigtig, som ogsaa hr. Konow nu sa, at spørsmålet om et møte skal holdes for lukkede dører, bør behandles for aapne dører. Det er i overensstemmelse med reglementet, og det tror jeg er det rigtigste.

Otto B. Halvorsen: Jeg tror, at vort folk har krav paa at faa fuld besked om, hvor langt traktatforhandlingerne er kommet; men jeg er paa den anden side opmerksom paa, at naar utenriksministeren forlanger, at møtet skal sættes for lukkede dører, har Stortinget ikke andet at gjøre end at følge hans anmodning. Men jeg er ikke enig med hr. Gunnar Knudsen i, at der ikke kan offentliggjøres noget. Jeg mener, at vi staar frit likeoverfor spørsmålet om, hvad der kan offentliggjøres av det, vi forhandler her i dag.

Jeg vil ikke ha tat noget standpunkt likeoverfor det. Det kommer an paa de opplysninger vi faar, om det er mulig at gi enten referatmæssig meddelelse eller et resumé av det. For mig er det væsentlige nu, at ikke alene vi, men vort folk faar greie paa, hvorledes situationen er. Med hensyn til spørsmålet om at forandre praksis, saa er jeg ikke saa sikker paa, at der er noget videre vundet ved det. Spørres det om, hvorvidt dørene skal lukkes eller ikke, vil selve debatten let komme ind paa de realiteter, som skal behandles; det blir vanskelig at skille det ene fra det andet. Jeg tror, at den praksis, som vi har befulgt, og som nu har været befulgt mange flere end 2 ganger, har gode grunde for sig, jeg kan ikke si andet.

Præsidenten: Det er ikke saa, at det er befulgt 2 ganger; men der er 2 ganger fattet høitidelig beslutning i sakens anledning og sidste gang var i november 1917: "I anledning av underhaands henstillinger paa sidste storting om at alle møter skulde sættes for aapne dører og debatterne om hvorvidt dørene skulde lukkes, foregaa for aapne drøer besluttedes, at ingen forandring blir at gjøre i den nuværende praksis, ifølge hvilken det overlates til præsidentens skjøn at avgjøre, hvorvidt møtet bør sættes for lukked dører."

Statsminister Blehr: Det er saa, at regjeringen eller jeg under en forhandling med Stortingets præsident har bedt om, at vi skulde faa dette møte for lukkede dører. Det er ganske klart, at det gir et bedre samarbeide mellem regjeringen og Stortinget. Skal man holde møte for aapne dører, vil det i mange tilfælde være ting, som man maa meddele med litt mere forbehold. Naar vi har bedt om at faa det for lukkede dører, er det for at man kan meddele helt ut i alle detaljer, hvad vi har sagt, og hvad de fremmede regjeringer har sagt. Med hensyn til praksis her saa skal jeg naturligvis ikke legge mig bort i,

hvorledes Stortinget vil ordne sine beslutninger; men hvis Stortinget vil begynne for aapne dører, saa kan jo regjeringen da bare si: Vi beder Stortinget om at holde møtet for lukkede dører, fordi vi har en meddelelse at gi - for hvis meddelelsen skulde komme, saa vil den bli gjenstand for offentlig debat, og saa faar ma nvite altsaamen allikevel. Saa det tror jeg er en heldig praksis, at Stortinget for lukkede dører faar kjendskab til de hensyn, som avgjør, om møtet skal holdes for lukkede eller aapne dører. Nu er det min mening og jeg tænker ogsaa utenriksministerens - jeg forstod ham saa under en kort samtale, det er ikke han som egentlig har forlangt møtet for lukkede dører - at det er meget av det, som vi vil si, som godt kan siges for aapne dører. Men der gaar en tone gjennom forhandlingerne, som ikke er heldig at trække frem for offentligheten, det burde alle forstaa. Man kommer her og taler om, at det skal være forbi med hemmeligholdelsen. Hvem er det som hemmeligholder noget for vælgerne? Det er der ikke tale om, for saasnt vi kommer til et resultat, saa vil ogsaa det andet bli meddelt.

Det begyndte med - det var en klar følelse over det hele, at der gives ting, som ikke kan offentliggjøres paa gater og streder under forhandlingerne med fremmed magter - at der blev nedsta en utenrikskomité, hvortil Stortinget valgte sine tillidsmænd, for at motta meddelelserne. Men de som var utenfor komiteen, blev misfornøiet og sa: Hvorfor skal ikke vi faa vite noget? Saa gaar man videre. Saa gaar man til hele Stortinget; man beder om at Stortingets medlemmer tar hensyn, naar de skal gaa og snakke om disse ting offentlig - vi faar ha den tillid til Stortingets medlemmer - at de ikke fortæller ting, som kan være til landets skade. Saa gaar vi altsaa til Stortinget. Men nu skal vælgerne vite det, sier man, de bør faa vite det før valgene. Og det er klart de bør ogsaa faa vite det før valgene kommer, hvordan stillingen er baade med hensyn til traktatforhandlingerne og de andre ting; men for øieblikket er det efter mit skjøn heldig for forhandlingerne og for landet, at man foreløbig tar en forhandling mellem Stortinget og regjeringen for lukkede dører.

Præsidenten: Præsidenten vil henstille at denne debat maa bli saa kort som mulig.

Castberg: Jeg er ikke nogen ven av møter for lukkede dører. Men vi har hittil bøiet os for det hensyn, at offentlig forhandling ikke vil være heldig - naar regjeringen erklærer, at det gjælder meddelelser, hvis offentliggjørelse ikke vil være heldig for forhandlingernes fortsatt gang. Da har Stortinget bøiet sig derfor. Jeg har ogsaa bøiet mig for det og agter at gjøre det ogsaa nu. Med hensyn til det formelle spørsmaal at sette møtet for lukkede dører eller ikke, saa har jeg gjentagende slaat til lyd for, at det er grundlovens bestemmelse, at dørene først lukkes, naar Stortinget saa har besluttet. Det er ikke - som hr. Hornsrud forutsatte - saa, at det kan gjøres ved reglement. Det er grundloven, som sier det. Reglementet har mig bekjendt ikke noget derom. men jeg har talt for døve øren. Sidste gang, jeg var inde paa det, da bøiet jeg

mig for praksis, og jeg fæstet mig da bare ved et sidespørsmål, som var bragt paa bane. Men efterat jeg forgjæves har protestert gang paa gang uten at faa tilslutning - spesielt har jeg ikke hørt nogen tilslutning fra den ærede representant hr. Konow førend nu i dag - saa forekommer det mig, at det er haabløst at hævde fremdeles det, som efter min mening er det korrekte efter grundloven. Stortinget har som sagt ikke alene i praksis, men ved uttrykkelige beslutninger fastslaaet noget andet.

Hambro: Jeg er i det væsentlige enig i hvad representanten hr. Castberg netop har anført, og jeg vil i ethvert fald henstille til præsidenten, som har sat dette møte for lukkede dører - efter mit skjøn med tvilsom hjemmel - at dra omsorg for, at et referat av dette replikskifte om, hvorvidt møtet skal holdes for aapne eller lukkede dører, blir tilstillet almenheten. Det er dog at drive taushetens sammensvergelse vel vidt, at man i en tid, da selve det spørsmål "lukkede eller aapne dører" interesserer den hele almenhet, skal gi det utseende av, at der i Stortinget raader en enstemmig opfatning av, at man skal behandle disse saker for lukkede dører. Der er et gammelt udmerket advokatordtak, som heter, at hovedhensynet i livet er at skaffe sig medskyldige. Men jeg tror, at man kan overdrive det hensyn.

Larsen: Vi har gjentagne ganger behandlet disse spørsmål her nu for lukkede dører, og jeg vil for min del si, at jeg synes, det engang burde bli ende paa, at man behandler dette for lukkede dører. Det er merkelig at se, at i utenlandske aviser blir de forhandlinger, som har været ført mellem regjeringerne, praktisk talt offentliggjort samme dag. Vil man altsaa her i landet faa vite, hvorledesunderhandlingene gaar, maa man hente sine opplysninger enten fra Madrid eller fra Lissabon. Det synes jeg dog ikke gaar an. Det viser sig altsaa, at de folk dernede har en ganske anden forstaaelse av, hvad der bør tilflytte almenheten, end vi har. Her skal det alltid stikkes under stol, her skal det alltid gjemmes for almenhetne. Og dog har jeg her i disse hemmelige møter, vi har holdt angaaende traktatsspørsmålene, aldrig hørt noget annet end, hvad jeg har hørt alle andre steder fra. Jeg kan derfor ikke begripe, at det skal være nødvendig at holde disse møter for lukkede dører. Jeg vil si, at dersom der kommer et forslag om, at disse forhandlinger skal holdes for aapne dører, vil jeg stemme for det. Men efter deuttalelser, som nu er faldt fra forskjellige hold, forutsætter jeg, at der ikke er noget flertal for det. Jeg synes imidlertid, det er meningsløst og i alle tilfælde høist upaakrævet.

W. Konow: Hvad jeg paatalte, var netop, at møter om, hvorvidt saker skal behandles for lukkede dører, blir sat for lukkede dører. Om hr. Castberg ikke har hørt, at jeg har sluttet mig til ham, saa betyder ikke det saa meget. For hr. Castberg pleier at være flink nok til at fremholde sine meninger, uten at han behøver støtte av andre. Jeg tror, han har vist i hele sin politiske virksomhet, at han er en meget

selvstændig mand i saa henseende. Men jeg har været enig med ham, og jeg har ogsaa stemt med ham - jeg har ogsaa talt for det, at dette var en uheldig praksis. Jeg talte ikke om selve sakens realitet i nærværende tilfælde - for det kan jo være, naar regjeringen fordrer det, at det er ialfald ønskelig at holde dette møte for lukkede dører; men saa faar det være slut. I ethvert fald faar vi bestemme i aapent møte, om forhandlingerne skal foregaa for lukkede dører. Det møte, vi hadde her forleden dag, som angik interesser, som det kanske ikke netop var nødvendig at drøfte for lukkede dører - ialfald fik jeg ikke under debatten høre noget, som skulde gjrøe det nødvendig, for de fleste var jo enige om saken selv - det skjærpert ialfald mit indtryk av, at det var uheldig, at publikum ikke engang fik vite, om en sak skulde foretages i Stortinget for lukkede dører og hvad den gjaldt. Det eer det, som det gjælder. Det er derfor, møtet skal holdes for aapne dører - det er i aapent møte beslutningen skal fattes og grundene lægges frem for, at forhandlingerne skal foregaa for lukkede dører. Jeg fastholder, hvad jeg har sagt, til trods for at hr. Castberg tidligere har savnet min understøttelse eller mit bidrag i debatten. - Men nu faar det da være forbi med dette ialfald.

Wollnick: Jeg vil foreslaa, at møtet holdes for aapne dører. I anledning av statsministerens uttalelse om, at det vilde skade forhandlingerne, at møtet holdtes for aapne dører, vil jeg uttale, at det er et argument, som stadig blir ført. Det blev ført av Gunnar Knudsens regjering med den daværende utenriksminister, av Otto B. Halvorsens regjering ved utenriksminister Michelet, og det blir ført av den nuværende regjering; men jeg kan ikke se, at dette, at forhandlingerne føres paa den maate, og at debatten føres paa den maate, kan ha gavnet forhandlingerne noget stort. Saavidt jeg har forstaat, er forhandlingerne baade under den foregaaende regjeringen og under den nuværende regjering gaat temmeilg smaat for ikke at si daarlig til trods for dette hemmelighetskræmmeri, som jeg - trods alt - kalder denne fremgangsmaat. Jeg er slet ikke sikker paa, om ikke forhandlingerne vilde ha gaat bedre, om de hele tiden hadde været ført helt ut for aapne dører.

Jeg fremsætter som sagt forslag om, at møtet holdes for aapne dører.

Castberg: Jeg har bare den bemerkning at gjøre til hr. Konow, at hvor smigrende det end ka nvære at høre det, han anfører om grunden til, at han ikke har tata ordet tidligere om dette, saa er det vel meget for en enkelt mand at ta mot endog den kompliment, at ens stemme er saa vegtig, at heller ikke den behøver nogen tilslutning. Sidst der blev votert, stod jeg alene i voteringen. Hr. Konow stemte da ikke for dette standpunkt, som han nu, da det gjælder traktatforhandlingerne, saa sterkt hævder.

Statsminister Blehr: Som jeg sa, er møtet for lukkede dører egentlig foranlediget av mig personlig efter konferanse med Stortingets præsident. Der har ikke været forhandlet derom i

regjeringen. Jeg tror ogsaa, at de meddelelser, som vi har at gi, ikke behøver netop at gives for lukkede dører. Det har ikke været min mening at si, at de behøvet det; men jeg trodde, man hadde den erfaring fra tidligere, at under møter for aapne dører var der fremkommet adskillig under debatten, som ikke var til gagn for forhandlingerne, og derfor trodde jeg, at det var overensstemmende med det standpunkt, Stortinget hadde indtat likeoverfor disse. Jeg tror nok ogsaa, at det er almindelig skik i utlandet, at man ikke offentliggjør sine noter, mens forhandlingerne paagaar.

Naar der igjen er sagt av repræsentanten fra Aalesund noget, som er omtrentlig saa paalidelig som hans optræden under finansdebatten - at ma nfaar vite alting der søndenfra - saa vil jeg si, at det er klart, at der tyter ut noget der, likesom det har gjort her. Det er ikke svært mange i folket, som ikke vet, hvordan traktatforhandlingerne staar. Men det sidste, som kommer søndenfra, fra Lissabon f.eks., at traktatforhandlingerne nu er avbrutt, se det er ikke ganske korrekt og det er vel det, repræsentanten fra Aalesund sigter til. Nogen avbrytelse har vi fra norsk side endnu ikke konstatert. Men som sagt, der er jo adgang ogsaa for Stortinget til, hvis det finder, at forhandlingerne bør offentliggjøres, at gjøre det bakefter ogsaa. Hvis hele Stortinget imidlertid vil ta ansvaret for, at forhandlingerne sker for aapne dører, saa vil ikke regjeringen absolut motsætte sig det. Det faar bli Stortingets sak.

O. C. Müller: Det er jo én ting ved denne sak, som man maa ha sin opmekrksomhet henvendt paa, nemlig, at denne sak er et av de væsentligste spørsmaal ved det forestaaende valg, hvorom striden ute i folket kommer til at staa. Derfor er det Stortingets pligt, mener jeg, al den stund der vil bli lagt en væsentlig vekt paa det resultat, valgene faar, ogsaa at sørge for, at folket er underrettet om hvordan saken staar paa det tidspunkt folket skal stemme. Fra statsministerens sidehørte jeg isted, at han mente, at foran valgene skal situationen foreligge klar for de norske vælgere. Naar saa er tilfældet, naar det er regjeringens mening - og noget andet kunde man jo ikke vente heller-, saa mener jeg, der er ikke akkurat nogen grund til paa forhaand at bestemme at møtet skal holdes for aapne dører. Vi faar se, hvad skrinet med det rare i indeholder, hvad det er, som utenriksministeren har at meddele os. Jeg frygter for, at det er ikke noget særlig interessant; men la os faa se, hvad det er, han har at meddele os, saa faar vi bakefter avgjøre, hvorvidt det kan være til at skade saken eller ei, om et resumé av forhandlingerne offentliggjøres, eller om forhandlingerne i sin helhet offentliggjøres.

Skaar: Det forekommer ming, at der er en noksaa stor forskjël mellem de ting, at man iet møte gaar til at behandle en sak for lukkede dører, og dette at man indbydes til i et lukket stortingsmøte at motta en meddelelse. Det er i nærværende tilfælde en meddelelse fra utenriksministern, som agtes git Stortinget, og da synes det mig noksaa indlysende, at utenriksministeren selv er den, som bedst kan bedømme og derfor

maa avgjøre, om meddelelsen er av den art, at den egner sig for et aapent stortingsmøte eller ei. Jeg for min del vil være takknemlig for at faa en meddelelse fra utenriksministeren saa fyldig, saa indgaaende, saa detaljert som mulig; men dette kan naturligvis - tror jeg næsten at kunne si - alene ske i et hemmelig møte. Jeg gaar nemlig ut fra, at dersom utenriksministeren paa forhaand vet, at meddelelsen maa gives for aapne dører, saa vil han finde sig foranlediget eller nødt til at forme og avfatte den anderledes, og mer utdragsvis, og det vil ikke være til fordel for selve meddelelsen og dens betydning for Stortingets medlemmer. Helt anderledes forholder det sig med en sak, naar den skal behandles. Med hensyn derpaa er det min mening, at man mindst mulig skal behandle og debattere saker og fatte beslutninger i møter for lukkede dører. Den opfatning har jeg hævdet ved mange voteringer, og det er min mening at det ogsaa bør være den gjennemgaaende regel. Kun i yderste undtagelsestilfælde bør man forhandle og ta voteringer for lukkede dører, og dølge for almenheten, hvad der siges og gjøres i Stortinget.

Præsidenten: Præsidenten gjentar sin henstilling om at debatten nu maa avsluttes.

Larsen: Vi har nu faat den meddelelse fra den ærede statsminister at de opplysninger som utenriksministeren skal komme med, efter hans mening ikke er av den art at de bør gives i hemmelig møte. Jeg begriper ikke da hvorfor den ærede statsminister skal være saa tilbøielig til at holde disse møter for lukkede dører. Det synes mig at være noksaa inkonsekvent. Med hensyn til de upaalidelige opplysninger angaaende meddelelserne fra utlandet, forstaar jeg saa godt den ærede statsminister. Han har selvfølgelig ikke fulgt med, og han har selvfølgelig heller ikke rede paa hvad som skrives eller som tilflyter Norge hverken fra Madrid eller fra Lissabon. Derfor er det ganske rimelig. Jeg tror det vil vise sig at hans opplysninger i saa henseende vil være ialfald de mindst paalidelige.

Indrehus: Jeg slutter mig helt til de uttalelser som kom fra hr. Skaar. Under krigen var det jo saa at man her indførte en utenrikskomité, og man trodde at under de omstændigheter var det saa viktig at holde tåt med forskjellige meddelelser, at meddelelserne alene kunde give til utenrikskomiteen. Nu er krigen forbi og vi har fremdeles utenrikskomiteen. Det forholder sig som vi alle vet saaledes, - som det har været udelt tilfredshet i Stortinget med at disse meddelelser og den slags forhandlinger utelukkende skulde foregaa ved utenrikskomiteen. Det tror jeg vi alle sammen vet. Hvis man nu her vil indføre den regel at den slags meddelelser, forsaavidt de blir git til Stortinget, maa ske for aapnede dører, vil det - det skjønner vi alle sammen - simpelthen betyde at meddelelserne maa gives i en form som ikke har synderlig værdi. Jeg kan ikke tænke mig andet end at ialfald vi menige i Stortinget sætter pris paa at regjeringen kommer her til Stortinget med meddelelser istedenfor alltid at skulle gaa til

utenrikskomiteen, hvorved det store flertal av Stortingets medlemmer blir sat utenfor, og under de omstændigheter maa jeg si den har forbauset mig i høi grad, denne motstand som her idag er reist mot at meddelelserne blir git for lukkede dører. Det er noget som enhver vet, uanst alle talemaater her, at hvis meddelelserne skal foregaa for aapne dører, maa der lægges en anden kulør over dem end naar de gives for lukkede dører, hvor enhver kan tale frit ut. Jeg kan ikke se nogen saklig berettigelse for motstand mot dette her, og specielt synes jeg det er rart at disse mange tingmedlemmer som har været sa utilfredse, og med rette utilfredse, med at meddelelserne skulde ske til utenrikskomiteen, her skulde medvirke til en ordning som praktisk talt utelukker at det samlede storting kan faa disse meddelelser.

Otto B. Halvorsen: Jeg fæstet mig ved en uttalelse av statsministeren. Han sa at hvis det var tingets ønske, vil de regjeringen ikkemotsætte sig at den utredning som vi er lovet her idag, blir git for aapne dører. Jeg er ikke i tvil om at det var slik ordene faldt, og hvis forholdet er slik at det er regjeringschefens mening at han ikke behøver at motsætte sig at den utredning - jeg gaar ut fra at han vet hvilken utredning utenriksministeren vil komme med - gives for aapne dører, mener jeg det er Stortingets pligt at sørge for at dørene blir aapnet, og det med engang. Saa hvis jeg ikke har misforstaat statsministeren, vil jeg stemme for at dørene aapnes.

Heggelund: Med hensyn til spørsmålet om, hvorvidt forhandlingerne om møtet skal være for lukkede dører eller ikke, skal foregaa for aapne dører, har repræsentanten hr. Castberg gjentagne ganger fremholdt, at det er grundlovsstridig, at disse forhandlinger foregaa for lukkede dører. Jeg vil ikke undlate at bemerke, at jeg ikke er enig med den ærede repræsentant i denne opfatning av grundloven. Grundloven sier ikke noget om det spørsmaal. Bestemmelsen om stortingsmøter findes i grundlovens § 84, som sier: "Stortinget holdes for aapne dører, og dets forhandlinger kundgjøres ved trykken, undtagen i de tilfælde, hvor det motsatte beslattes ved stemmeflerhet." Det er kun grundlovens fastslaaen av det princip, at Stortingets forhandlinger i almindelighet skal ske for aapne dører; men den har intet uttalt om, hvorledes der skal gaaes frem, naar man skal avgjøre det spørsmaal, om et stortingsmøte skal sættes for lukkede dører. Det har, saavidt jeg har kunnet finde ut, altid været praksis, at de forhandlinger har været ført for lukkede dører, og det er selvsagt ogsaa det eneste praktiske. For skal forhandlingerne, om dørene skal aapnes eller lukkes, føres for aapne dører, vil det let føre til, at de eventuelt senere forhandlinger for lukkede dører til en viss grad blir illusorisk, idet der under forhandlingerne om dørenes lukning er aapenbart ting, som skulde hemmeligholdes. Det er jo ogsaa klart, at det ikke er mulig for Stortingets medlemmer paa forhaand at oppgjøre sig en begrundet mening om, hvorvidt det er hensigtsmessig at holde møtet for lukkede eller aapne dører, naar forhandlingerne herom skulde ske for aapne dører.

Hvad angaar spørsmålet om at holde møtet idag for aapne eller lukkede dører, vil jeg bemerke, at der er ingen av de herrer repræsentanter, som i dette øieblik vet, hvilket indhold utenriksministerens meddelelse faar, og kun utenriksministeren, som skal gi meddelelsen, kan derfor paa dette tidspunkt bedømme, hvorvidt møtet bør være for aapne eller lukkede dører. Jeg vilde derfor efter utenriksministerens uttalelse anse det uforsvarlig, om man saadan uten videre skulde beslutte dørene aapnede. Og jeg vilde ogsaa anse det uforsvarlig, at forhandlingerne om, hvorvidt dørene skal aapnes eller ikke, skulde foregaa for aapne dører. Hvis man har bestemt, at dørene skal være lukket, saa er der jo anledning til paa flere maater senere at bestemme offentliggjørelse. Naar utenriksministeren har git sin meddelelse, saa kan jo forsamlingen bedømme, hvorvidt den bør offentliggjøres eller ikke, og da har man adgang til at beslutte, at utenriksministerens meddelelse skal offentliggjøres. Det er jo videre adgang til at beslutte, at drøftelserne av meddelelsen skal ske for aapne dører, og det er endelig adgang til ved avslutningen av møtet for lukkede dører at fatte beslutning om, at meddelelsen eller forhandlingerne for lukkede dører eller begge dele skal offentliggjøres. Saa der er mange veier at gaa senere, men paa dette tidspunkt at gaa til aapne dører, det kan jeg ikke stemme for.

Utenriksminister Ræstad: Jeg har ikke det ringeste at indvende mot, at jeg gir en meddelelse om disse ting for aapne dører, tvertimot. Men jeg synes, det maa være klart, som det er fremhævet bl.a. av repræsentanterne Skaar og Indrehus, at den meddelelse jeg kommer til at gi blir noget forskjellig, eftersom møtet holdes for aapne dører eller for lukkede dører. Det er regjeringens første pligt at føre forhandlingerne paa en saadan maate, at de om mulig kan lede til et gunstig resultat. Det er sagt, at folket har krav paa at vite besked om forhandlingerne. Ja, jeg vil si, at folket har først og fremst krav netop paa det, som jeg sa, at regjeringen fører forhandlingerne paa den maate, som bedst fremmer et gunstig resultat. Den meddelelse, som jeg kommer til at gi, enten møtet holdes for aapne dører eller for lukkede dører, den kommer til at være en gjengivelse av telegramvekslinger, av indberetninger, av notater som er sendt. Det er klart, at blandt disse telegrammer og indberetninger, som vi har i vore mapper, er der meget, som er foreløbig, meget som er uttryk for en forhandlers opfatning, det er meget, som har faat et skarpt uttryk fra den anden side. Jeg tror, at man vil være paa det rene med, at skal forhandlinger mellem to land ikke forstyrres av de meddelelser, som man gir offentligheten, saa maa regjeringen ha pligt til at øve en viss diskretion i hvad den meddeler offentligheten. Jeg har hat det indtryk, at det var fra Stortingets side ønsket egentlig kom om, at disse meddelelser kunde give for lukkede dører, forat ikke alene regjeringen kunde gi mere detaljerte opplysninger, men ogsaa Stortingets medlemmer kunde si sin mening desto mere frit. Men jeg gjentar det: Jeg har ikke den ringeste indvending at gjøre mot, at en meddelelse gives for aapne dører.

Gausdal: Vi har gjentagne ganger i sessionens løp hat denne debat, som gjentar sig her idag igjen, og det beror, saavidt jeg kan skjønne, paa de forhold vi nu lever under. Med hensyn til disse møter for lukkede dører saa heter det bl.a. at Stortinget skal beslutte, hvilke personer der skal gives adgang til disse møter. Nu har vi idag allerede hat to statsraader, som har hat ordet, uten at Stortinget har fattet beslutning om, at disse herrer har adgang til møtet for lukkede dører. Man burde efter mit begrep - for at undgaa disse lange debatter og vanskelighetene med disse møter - faa indi Stortingets reglement en bestemmelse, som gjorde spørsmålet klart og bestemt, saaledes at man slap disse debatter, og som var i overensstemmelse med grundloven. Det er selvfølgelig aldeles umulig for Stortingets medlemmer paa forhaand at si, hvorvidt det er nødvendig at gi de meddelelser, en regjering vil gi, for lukkede dører eller ei, det er meget vanskelig at stemme over det, før man har hørt, hvad meddelelsen indeholder. Det skulde derfor synes rimelig, naar regjeringen eller vedkommende minister forlanger møtet sat for lukkede dører, at man da gjør det, for man har jo lovlig adgang til at offentliggjøre baade forhandlinger og beslutninger etterpaa. Det kan spesielt i utenrikske spørsmål være særdeles vanskelig for repræsentanterne at stemme mot at møtet holdes for lukkede dører; men at vi maa komme bort fra den praksis, vi nu har, og faa faste regler og bestemmelser for det, slik at vi ikke kommer op i dette dilemma hver eneste gang vi skal ha møte for lukkede dører, det finer jeg nødvendig, og jeg vil henstille til dem, som har med Stortingets reglement at gjøre, at der kommer ind en saadan bestemmelse, saa man kan spare nogentid med det ogsaa.

Præsidenten: Præsidenten finder efter den stedfundne debat, at det rigtige vil være, at vi faar denne redegjørelse fra utenriksministeren for lukkede dører - utenriksministerens redegjørelse er jo utfærdiget med henblik paa, at møtet skulde sættes for lukkede dører - og at vi dernæst i utens løp fra utenriksministeren faar en officiel redegjørelse om forhandlingernes gang, som da gives for aapne dører.

Statsminister Blehr frafaldt ordet.

Otto B. Halvorsen: Jeg er ikke enig i præsidentens antydning. Jeg mener, at det rette maa være, at utenriksministeren - efter de uttalelser, som er faldt - gir den utredning, som han mener han kan gi, for aapne dører, og at saa derefter dørene lukkes og vi faar de hemmelige meddelelser, som han har at gi os. Det maa være det rigtige, ikke mindst ogsaa av den grund, at vi imorgen staar foran behandlingen av forbudsloven. Hvis det er meningen, at loven skal forceres frem paa det nuværende tidspunkt, saa tænker jeg det er nogen hver av os, som skal op i debatten, som ikkekan la være at komme ind paa disse ting, det er gankse solekalrt, de gir os et av vore viktigste argumenter, vi som ikke vi lvære med paa loven, og da er det godt at vi har faat en utredning for aapne dører ogsaa,

saa langt den kan gives. Jeg vil derfor henstille til utenriksministeren at der blir forholdt paa den maate.

Utenriksminister Ræstad: Jeg vil faa lov til at si, at hvis man vil ha et møte for aapne dører, saa tror jeg, det bør utsættes til senere. Jeg har ikke forberedt mig paa at gi en meddelelse for aapne dører - jeg har forberedt mig paa at gi et utdrag av de dokumenter, som vi har til raadighet. Det er ikke saa let i farten at improvisere, hvad man skal meddele offentligheten, og bestemme paa stedet, hvad man skal si om disse forhandlinger for aapne dører. Jeg synes, det er vel meget forlangt - der er jo tillyst et møte for lukkede dører. - Jeg vil bare tilføie en faktisk opplysning, at netop i det øieblik jeg forlot departementet, var der kommet et langt chifffertelegram fra Lissabon, som endnu ikke er dechiffrert.

Otto B. Halvorsen: Det er ingen som har forlangt, at den ærede utenriksminister paa flekken skal gi denne utredning. Har han forberedt sig paa at gi en utredning for lukkede dører, saa kan jeg forstaa, at han trenger nogen tid; men jeg skulde gaa ut fra, at han vilde ha tid nok, om møtet blev ajournert og utsat til kl. 5. Jeg mener det er av paatrængende betydning for behandlingen av de love, som vi nu staar likeoverfor, at vi faar disse meddelelser, og vi faar dem offentlig før behandlingen finder sted. Og hvis ikke den ærede utenriksminister kan skaffe os dem til i eftermiddag, saa mener jeg, at i ethvert fald lovbehandlingen i morgen faar utsættes - det er ikke mere end vi har billig krav paa.

Statsminister Blehr: Den ærede representants logik her er mig litt vanskelig at forstaa - man skulde ha det offentliggjort, fordi Stortingets medlemmer skal gaa til lovbehandling av visse saker, som staar i forbindelse med dette. Jeg mener at logiken tilsier, at naar vi nu skal gaa til behandling av disse saker imorgen og de følgende dage, saa er det av interesse for alle Stortingets medlemmer, men netop for dem som skal avgi stemme i Stortinget, at faa vite mere end et resumé, en overfladisk meddelelse - man kan paastaa, det er overfladisk, at der ikke er gaat tilbunds i det, fordi der i disse noter er ting, som man ikke saa let vil kunne meddele in extenso eller med de ord, som er brukt. Jeg mener, det er av interesse for Stortingets medlemmer at faa vite alting, og det har altsaa nu været utenriksministerens mening at gi en indgaaende meddelelse om, hvordan forhandlingerne staar; men skal han gi en meddelelse for offentligheten, saa ma ahan ta visse hensyn - man kommer ikke fra den ting, at under forhandlinger med fremmede land maa der tages visse hensyn. Det var noget, som ogsaa ministeriet Halvorsen var nødt til, og som det gjorde. Det var korrekt av den forrige regjering at gjøre det, og det er korrekt av den nuværende regjering at gjøre det. Man maa ta visse hensyn til de land, man forhandler med, men de hensyn er ikke saa sterke, hvis man gir meddelelser for lukkede dører. Det er sammenhængen, og det forekommer mig, at logiken tilsier, at repræsentanterne, naar de skal gaa til behandling

av saken, gjerne vil vite saa nøiagtig som mulig, hvordan sakerne staar - sa det maa være den første interesse.

Præsidenten: Hvis det er umulig for utenriksministeren at imøtekomme denne henstilling om at møtet kunde ajourneres til kl. 5, vil præsidenten fastholde sit forslag, at vi faar redegjørelsen nu for lukkede dører, og at vi saa snart som mulig faar en meddelelse for aapne dører.

Otto B. Halvorsen: For mig er pointet at vi faar møte for aapne dører for behandling av loven - og netop av hensyn til os selv. Vi vet alle, at det vi hører for lukkede dører, det har vi ikke lov til at tale om for aapne dører, og netop av den grund vi ldet ha sin store interesse at faa greie paa, hvad regjeringen selv mener, at den kan si, saa faar vi da bygge paa det under debatten. Det vil netop av hensyn til os selv være av væsentlig interesse, at vi faar en utredning for aapne dører saa snart som mulig, og i ethvert fald før debatten om loven begynder.

Præsidenten: Det vil ogsaa kunne imøtekommes paa den maate, at Stortinget, naar det har hørt redegjørelsen, tar stilling til, hvorvidt den skal offentliggjøres i sin helhet.

Utenriksminister Ræstad: Det sidste hensyn, som repræsentanten hr. Halvorsen nævnte, nemlig at Stortingets medlemmer under behandlingen av lovforslaget, skal vite besked, kunde ogsaa tilfredsstilles paa den maate, at jeg gav opplysninger under debatten imorgen og under debatten i Lagtinget - for stillingen forandrer sig jo efterhvert.

Præsidenten: Det er fremsat forslag om, at redegjørelsen skal gives for aapne dører, forslag et fremsat av hr. Wollnick.

Castberg: Som jeg før har uttalt, agter jeg at stemme for præsidentens forslag, det er jo præsidenten, som foreslaar møtet holdt for lukkede dører.

Præsidenten: Efter utenriksministerens meddelelse om, at han ikke i eftermiddag kan skaffe det som fordres, vil præsidenten fastholde sit forslag.

Castberg: Som jeg har uttalt før, agter jeg at stemme for præsidentens forslag. Jeg skal ikke komme nærmere ind paa det nu. Jeg vil bare ha tilføiet, at naar jeg stemmer for præsidentens forslag, saa tar jeg alt forbehold overfor de uttalelser som er kommet fra forskjellig hold om, hvordan der derefter skal gaaes frem. Det har Stortinget selvfølgelig ikke uttalt sig om, fordi om det vedtar det ene eller det andet av de foreliggende forslag.

Otto B. Halvorsen: Jeg har ikke hørt, at den ærede utenriksminister har sagt, athan ikke kan gi denne utredning for aapne dører ieftermiddag - præsidenten sa det, men jeg har ikke hørt utenriksministeren si det, og jeg kan ikke forstaa,

at det ikke skulde være ham mulig at ha dette utdrag, som det kanskje blir, færdig til eftermiddagsmøtet.

Utenriksminister Ræstad: Jeg kan ikke si andet end hvad jeg sa underhaanden til præsidenten, at det var en lovlig kort frist. Men selvfølgelig, blir det besluttet, skal jeg gjøre, hvad jeg kan, for at ha denne sak i orden til i eftermiddag. Hvis Stortinget hadde besluttet, at dette møte skulde holdes for aapne dører nu, hadde jeg ogsaa maattet forsøke at klare det.

Præsidenten: Det er altsaa utenriksministerens mening, at han til i eftermiddag kl. 5 kan være forberedt paa at ha færdig en redegjørelse, som kan gives for aapne dører?

Utenriksminister Ræstad: Jeg sa, at det er en lovlig kort frist, men jeg skal forsøke at klare det.

Castberg: Jeg har forstaat det saa, at den ærede utenriksministers uttalelse gaar ut paa, at hvis Stortinget saa beslutter, saa skal han forsøke at imøtekomme det.

Bentzen: For mig staar det slik, at det er om at gjøre for os, som behandler denne sak, at faa alle opplysninger. Det har ingen betydning, hvorvidt møtet holdes for aapne eller for lukkede dører i denne forbindelse. Det er jo Stortingets medlemmer som staar overfor behandlingen av forbudsloven, og det er paa os ansvaret ligger. Derfor mener jeg, det er nødvendig at faa en saa fyldegjørende besked som mulig. Jeg vil for mit vedkommende stemme for præsidentens forslag, idet jeg mener, at hvad det gjælder, er at faa alle opplysninger, vi kan faa, førend, vi gaar til behandling av loven.

Ivarsson: De opplysninger, som maatte bli git fra utenriksministerens side, enten det nu sker i offentlig eller i hemmelig møte, er ikke avgjørende for min stilling til den lov, som odelstinget skal behandle imorgen. Jeg vil forutskikke denne bemerkning, forat man ikke skal tro, at det er av hensyn til loven, jeg har tatt mit standpunkt i denne sak. Men jeg har som medlem av denne forsamling den aller sterkeste interesse av at faa fuld og hel besked om, hvordan det nu staar med traktatforhandlingerne, og vi vet alle - efter hvad den ærede utenriksminister nu har uttalt, og efter hvad vi kunde tænke os paa forhaand - at en hel og fuld besked kan vi ikke faa i et offentlig møte. Derfor og alene av den grund agter jeg at stemme for præsidentens forslag om at dette møte holdes for lukkede dører. Jeg forutsetter i likhet med, hvad der blev uttalt av en tidliger etaler her, at almenheten saa snart som mulig faar alle de opplysninger, som kan gives offentlig angaaende denne sak. Men vi - Stortingets medlemmer - vi har ret til at faa dem og faa dem snarest mulig anser jeg det nødvendig, at møtet idag holdes for lukkede dører, saaledes som av præsidenten foreslaaet.

Otto B. Halvorsen: Jeg vil til hr. Bentzen si, at det ikke var min mening, at Stortinget skulde forholdes nogen

oplysninger, og med den maate, jeg tænkte mig man kunde gaa frem paa, vilde ikke det være tilfældet. Jeg vil henstille til den ærede utenriksminister, at han i eftermiddag kl. 5 eller 5¹/₂, eller naar det maatte passe, først gir den utredning, som han kan, for aapne dører, saa faar vi fuld oplysning. Det er hændt før, og jeg synes, det er rigtig av hensyn til almenheten, at der blir gaat frem paa den maate. Jeg vil - da hr. Wollnick jo har foreslaa, at møtet nu skal sættes for aapne dører - foreslaa, at utenriksministerens meddelelse gives i eftermiddag for aapne dører, og forutsætningen er da, at meddelelserne suppleres for lukkede dører.

Præsidenten: Præsidenten vil høre, om hr. Wollnick fastholder sit forslag efter den replikveksling, som har fundet sted mellem utenriksministeren og hr. Halvorsen.

Wollnick: Ja, jeg fastholder det.

Gunnar Knudsen: jeg vil bare si, at jeg agter ikke at stemme for hr. Halvorsens forslag. Jeg agter at stemme for præsidentens forslag, og det forekommer mig, at det er den eneste rimelige og praktiske fremgangsmaate, at vi nu faar fuld besked av utenriksministeren for lukkede dører, og at han - som han selv sa - er tilstede under forbudslovens behandling i Odelsting og Lagting og da gir de opplysninger for aapne dører, som maatte være paakrævet, og som kan gives; det er den mest praktiske ordning. Nu har vi brukt en time av Stortingets kostbare tid til at diskutere dette, og skal vi først ha møte for aapne og saa for lukkede dører om denne sak, saa gaar møte efter møte. Det synes jeg, er meget uheldig; det maa jeg rent ut si.

Præsidenten: Hr. Castberg har ordet til en kort bemerkning.

Castberg: Jeg maa i et og alt slutte mig til, hvad den sidste ærede taler fremholdt. Det forekommer mig at være litet hensynsfuldt mot utenriksministeren, naar han sier, at det er vanskelig for ham til i eftermiddag at faa istand en fremstilling paa nyt grundlag, da at inhærere det, naar meddelelsen kan ske paa den praktiske maate, som utenriksministeren selv har antydnet.

Bentzen: Jeg vil slutte mig til de to sidste talere. Jeg vil henstille til hr. Halvorsen, om det ikke skulde være mulig at tilgodese høirepartiets politiske interesse paa anden maate end ved en slik ekstraordinær fremgangsmaate som denne.

Præsidenten: Det forekommer præsidenten, at man her legger mere i hr. Halvorsens forslag, end man har lov til at gjøre.

Otto B. Halvorsen: Jeg takker præsidenten for hjælpen. Jeg mente, at hr. Bentzens sidste bemerkning var av den art at den ikke fortjente noget svar.

C. O. Lund: Jeg vil ogsaa protestere mot en bemerkning som den av hr. Bentzen fremførte; den var utilbørlig efter min mening. Men naar hr. Castberg antydet, at det skulde være saa vanskelig for den ærede utenriksminister at kunne fremgaa paa den av hr. Halvorsen foreslaede maate, fordi han daa maatte utarbeide en helt ny fremstilling, forbauser det mig i høieste grad. Jeg har faat det indtryk av den ærede utenriksministers uttalelser her idag, at hvad han agter at gjøre er at referere for os denne telegramkorrespondanse til og fra utenriksdepartementet. Han har ikke sagt, at han dertil vil knytte noget større ræsonnement eller nogen personlig meningsfremlæggelse her idag. Under de omstændigheter forstaar jeg ikke, hvilke store vanskeligheter der er for den ærede utenriksminister, som selvfølgelig kan den telegramkorrespondanse paa fingrene, saa pille ut de enkelte telegrammer av korrespondansen, hvori der maatte være noget, som ikke kunde meddeles for aapne dører, og læse det op i møte for lukkede dører. Det forekommer mig, at der i denne optaarning er vanskeligheter like overfor hr. Halvorsens forslag maa ligge noget andet end kun det rene og skjære hensyn til, hvad der er ret og riktig.

Bentzen: Det er ganske rimelig, at den bemerkning jeg kom med ikke faldt i høires smak, men der er ikke nogen raad med det. Det fortøner sig slik for mig, og jeg pleier at si det, jeg mener.

Indrehus: Jeg vil kun gjøre opmerksom paa, at den praksis som her er foreslaat fra utenriksministerens side, er ganske den samme praksis som hr. Halvorsens regjering fandt selvfølgelig, og som den ogsaa fulgte og som Stortinget alltid har fulgt.

Statsminister Blehr: Jeg vil ikke svare paa den bemerkning fra C. O. Lund.

Præsidenten: Det er præsidentens mening, at naar der er kommet anmodning fra regjeringen om at holde møte for lukkede dører, saa hadde det været bedre om regjeringen bestemt hadde fastholdt sit standpunkt. Det forekommer mig, at man her uttaler sig som om det var temmelig likegyldig enten møtet holdes for lukkede eller aapne dører. Præsidenten fastholder sit forslag om, at utenriksministerens utredning og den debat som vil følge efter holdes for lukkede dører. Det er forutsætningen, at det senere skal avgjøres, i hvilken utstrækning det skal offentliggjøres. Mot dette forslag staar hr. Halvorsens forslag om at utsætte møtet til i eftermiddag klokken $\frac{1}{2}$ 6 og holde møte for aapne dører, og hr. Wollnicks forslag om at dørerne aapnes nu straks.

Præsidenten mener, at man først kan votere over præsidentens forslag. Vedtages ikke det, voterer man alternativt mellem hr. Wollnicks og hr. Halvorsens forslag.

Heggelund: Jeg vil da henstille, at præsidentens forslag blir delt. Jeg vil votere for, at utenriksministerens meddelelse gives for lukkede dører; men jeg vil ikke paa dette tidspunkt ta standpunkt til hvorvidt den derpaa følgende debat skal foregaa for lukkede dører. Det kan man ikke avgjøre nu. Jeg mener, at man nu skal avgjøre, hvorvidt utenriksministerens meddelelse skal gives for lukkede dører.

Hambro: Vilde det ikke være naturligst først at votere over hr. Halvorsens forslag, som er et utsættelsesforslag, og dernæst - hvis det forslag falder - ta alternativ votering over; hvorvidt møtet skal settes for lukkede eller for aapne dører nu?

Castberg: Halvorsens forslag er mer end et utsættelsesforslag, det gaar ogsaa ut paa at holde møtet for aapne dører, men det som staar i motsætning til begge de to andre forslag, det er Wollnicks forslag, og det eneste naturlige, forekommer det mig, vilde da være, at man først stemmer over Wollnicks forslag, og dernæst alternativt mellem de 2 andre forslag.

Præsidenten: Voteringsmaaten her synes jeg er temmelig likegyldig. Men efter min mening har hr. Hambros antydning meget for sig, at man først voterer over hr. Halvorsens forslag, som betyder utsættelse og præsidenten gaar over til det.

Votering:

1. Halvorsens forslag - at møtet utsættes til i eftermiddag klokken $1/2$ 6 og holdes for aapne dører - blev med 65 stemmer ikke bifaldt.
2. Ved alternativ votering mellem Wollnicks forslag - at dørene aapnes straks - og præsidentens forslag - at utenriksministerens utredning og den efterfølgende debat holdes for lukkede dører - bifaldtes præsidentens forslag mot 4 stemmer.

Wollnick: Jeg vil tillate mig at foreslaa, at det officielle referat av den debat som nu er foregaaet, tilstilles pressen.

Castberg: Vilde det ikke være rettest at vente med at avgjøre det, indtil man faar avgjort, i hvilken utstrækning forhandlingerne overhodet skal offentliggjøres?

Præsidenten: Hr. Wollnick har fremsat forslag om, at hele denne debat offentliggjøres. Præsidenten mener, at debatten kan offentliggjøres, og der kunde senere fattes bestemmelse derom; men der maa voteres over hr. Wollnicks forslag. Præsidenten mener, at tidspunktet for fremsættelsen av et slikt forslag endnu ikke er inde.

Castberg: At der maa voteres over hr. Wollnicks forslag, er selvsagt; men det er spørsmålet om tidspunktet for voteringen jeg har fæstet mig ved.

Hambro: Jeg antydet det forslag som hr. Wollnick nu har fremsat, paa et tidligere tidspunkt i debatten. Jeg mener, at nu er det rette tidspunkt til at avgjøre det spørsmål. Enhver er vel klar over, at der under denne debat om, hvorvidt møtet skal holdes for aapne eller lukkede dører, ikke er fremkommet en eneste ting, der kunde skade de paagaaende forahndlinger. Almene hensyn tilsier, at denne debat offentliggjøres, og jeg støtter hr. Wollnicks forslag.

Votering:

Wollnicks forslag bifaldtes mot 34 stemmer.

Præsidenten: Præsidenten har protokollert og vil be om Stortingets godkjendelse av følgende beslutning: Regjeringens medlemmer, funktionærer ved Stortingets kontor og Stortingets referenter har adgang til møtet. Da ingen har uttalt sig derimot, ansees beslutningen godkjendt.

Til behandling foreligger altsaa meddelelse fra utenriksminister.

Utenriksminister Ræstad: Med præsidentens tillatelse vil jeg gi et par opplysninger først, som ikke angaar traktatforhandlingerne med vinlandene. Det første er en opplysning i Spitsbergens spørsmål, det spørsmål var oppe her forleden dag under en debat i Stortinget. Der er kommet et telegram siden som belyser saken yderligere. Vi har meddelt til de interesserte magter at vi i en nær fremtid vil fremsætte forslag til grubeordning; men vi har ventet nogen dage for at faa svar, det sidste svar fra engelsk side i de forhandlinger som har været ført der underhaanden. Der er nu kommet et telegram fra minister Vogt av 31. august, som sier: "Endelig svar er mig lovet i løpet av et par dage. Det vil indeholde tilslutning til det norske forslag med forbehold frie h nder, hvis andre faar vedtat forandringer. Jeg anholder avvente officiel meddelelse." Den officielle meddelelse er endnu ikke indkommet; men efter dette har vi ret at regne med at vort forslag har tilslutning fra engelsk side, og det vil bli utsendt i den n rmeste fremtid saa snart vi har officiel bekr ftelse. - Den anden opplysning jeg hadde lyst til at gi, var angaaende de s lfangere som er beslaglagt i Det hvite hav. Der er nu opplysninger som tyder paa, at vi kan vente at disse s lfangere vil bli frigitt. Professor Nansen hadde med sig sakens dokumenter til Riga, og der belv forhandlet med Litvinoff, og Litvinoff lovet at s lfangerne skulde bli frigitt saa snart der var truffet handelsavtale mellem Norge og Rusland, og Tschitscherin hadde ogsaa uttalt sig im tekomende. Nu er handelsavtalen avsluttet, og vi har grund til at vente, synes jeg, at disse s lfangerne nu blir frigitt, eller rettere uttrykt, at den ovedrevne bot som er ilagt dem, blir dem eftergitt.

Jeg skal saa gaa over til at redegjøre for forhandlingerne med vinlandene og tar først Spanien. Stortinget fik, før det skiltes i juli, meddelelse om det forslag som blev fremsat fra norsk side i Madrid den 12. juli. Efer at Stortinget var gaat fra hinanden, er der indløpet et svar fra Madrid, som er dateret den 26. juli. Det er en note fra den spanske utenriksminister til vor chargé d'affaires og et spansk motforslag. I noten henvises blandt andet til, at mens man i de toldforhøielser som Spanien hadde besluttet den 17. mai og den 3. juni, kun hadde forhøiet toldsatserne 50 procent for klipfisk, og mens toldsatserne for trømasse var uforandret, saa hadde de norske toldforhøielser av 9. juni meget sterkt rammet de spanske varer som er opregnet i traktaten av 1892. Den spanske regjering fremholder videre, at den ikke synes at Sagnien i det norske forslag er blit behandlet likesaa gunstig som Frankrike, idet den gjør gjældende at de 400 000 liter som er indrømmet Frankrike, omregnet i alkohol betyr meget mer, flere gange mer, end de 500 000 liter væsentlig het vin som Spanien har foreslaat. Det spanske forslag er enslydende med det som blev overrakt minister Wedel den 4. mai, med forandring kun paa 2 punkter. Den første forandring findes i artikkel 1., som indeholder de almindelige handelspolitiske bestemmelser. Artikkel 1 lyder i det spanske forslag saaledes: "I den tid nærværende overenskomst er i kraft forpligter begge regjeringer sig til følgende: Den spanske til at anvende for norske varer avgifterne i anden kolonne i toldtariffen av 17. mai sidstleden med de ændringer som er foretat ved kongelig dekret av 3. juni næstefter idet den forpligter sig til at indrømme de laveste avgifter som de maatte komme til at indrømme et tredje land for de artikler som er indbefattet i tarif A i handelsoverenskomsten av 25. august 1903 mellem Spanien og Norge og som ophørte at gjælde 3. februar sidstleden med undtagelse av kondensert melk og trølast, dog ikke trølast bestemt til skibsbygning. Norge til at anvende paa spanske varer i almindelighet satserne i sin minimumstarif, og for varer opført i tarif B i nævnte overenskomst, under uforarbeidet kork ogsaa iberegnet flaskekork, de i 1903 omforenede satser med blot 50 pct. tillæg saavel som andre lavere avgifter som den maatte komme til at indrømme et andet land." Denne artikkel indeholder altsaa en forpligtelse til at la Norge nyte godt av den spanske minimumstarif; men som det tidligere er gjort opmersksom paa, saa er denne minimumstarif ikke absolut den laveste tarif som Spanien kan anvende, idet der kan indrømmes endnu lavere satser i traktat. Og der er fra spansk side den forpligtelse at vi skal faa mestbegunstigelse - altsaa de lavere avgifter som senere maatte indrømmes andre - mestbegunstigelse for de varer som opregnes i den gamle handelstraktat med undtagelse av kondenseret melk og trølast, idet dog trølast til skibsbygning skulde komme ind under denne mestbegunstigelsesklausul. Jeg vil i denne forbindelse erindre om, at vort forslag gik ut paa minimumstarif paa begge sider, dog saaledes at vi i noten uttrykkelig forutsatte, at vi for de artikler, som interesserer os, vilde komme til at nyde godt av de lavere satser, lavere end minimaltariffen, som Spanien

senere maatte indrømme andre magter. Det som nu foreslaaes fra spansk side er et væsentlig tilbakeskridt, idet mestbegunstigelsen uttrykkelig innskærkes til visse varer, til en liste, som ikke engang gjentages fuldstændig, og som er forældet, idet der er kommet eksportartikler til, som ikke eksisterte i 1892 eller ikke hadde nogen betydning. Denne artikkel 1 i det spanske motforslag indeholder for Norges vedkommende en bestemmelse om, at toldsatterne for de varer, som er opregnet i den gamle traktat, d.v.s. vin, sydfrugter, kork, salt, ikke skal kunne forhøies med mere end 50 pct. i forhold til de avgifter, som blev fastslaat i 1903, og der har Spanien forbeholdt sig en utvidelse av listen, idet de tar med kork uten beslag, mens den gamle tarif bare nævner toldfrihet for ubearbeidet kork. Dette var den ene forandring i det spanske motforslag sammenlignet med det spanske forslag av 4. mai.

Den anden forandring er den, at Spanien frafalder sit forslag om, at vin skal sidestilles med øl ned til 2,5 grader alkohol og isteden nu optar det norske forslag, 4,75 grader alkohol - det var 2,75 grader i det oprindelige spanske forslag.

Dette spanske motforslag var altsaa fra norsk synspunkt meget utilfredsstillende, idet man fra spansk side overhodet ikke var gaat ind paa alle de mange andre spørsmaal, som var reist i vor note av 12. juli, og det var jo fra den norske regjerings standpunkt meget vanskelig paa grundlag av et saadant motforslag at komme med yderligere indrømmelser like overfor Spanien. Vi overveiet imidlertid saken paa det aller grundigste, og vi utarbeidet et nyt forslag, som blev overlevert den spanske utenriksminister i Madrid 19. august sammen med en note. I noten gjentar vi og supplerer vi den argumentation, som vi hadde brukt i vor forrige note, og vi indrømmet - for at komme Spanien imøte - et par forandringer.

Den første forandring, som er indtat i det norske motforslag i spansk favør, er en forandring i bestemmelsen om analysecertifikater. Som Stortingets medlemmer vil vite, saa forutsætter ordningen med Frankrige og den ordning, som har været under forhandling med Spanien, at vinen, som indføres, skal være ledsaget av analysecertifikater, bevidnelse om deres sammensætning og oprindelse, og disse analysecertifikater skal da godtages av det andet lands myndigheter. Man hadde fra spansk side i forslaget av 4. mai foreslaat, at disse analysecertifikater paa vin skulde utstedes paa grundlag av den spanske lovgivning. Nu, den spanske lovgivning byr ikke fra norsk standpunkt samme garanti som den franske lovgivning. Vi hadde i avtalen med Frankrige akseptert analysecertifikater utstedt paa grundlag av den franske lovgivning som garanti nok; men vi hadde i vort forslag til Spanien av 12. juli foreslaat, at der i en tillægsprotokol skulde fastsettes, hvad de spanske analysecertifikater skulde gaa ut paa. Nu efterat saken har været bearbeidet igjen i socialdepartementet, saa har vi like overfor Spanien foreslaat, at vi skulde godta den spanske lovgivning for vine med en enkelt undtagelse, og det er med hensyn til tilsætning av alkohol. Den franske lovgivning tillater ikke tilsætning av alkohol undtagen for musserende

vine. Den spanske lovgivning adskiller sig i det punkt fra den franske og tillater tilsætning av alkohol ogsaa for ikke musserende vine. Vi foreslog at godta den spanske lovgivning som grundlag for certifikater med den undtagelse, at tilsætningen av alkohol skal ikke være tillatt for vine, som ikke er musserende, idet vi gjør gjældende, at det her er tale om almindelige lette bordvine, hvor tilsætning av alkohol ikke er paa sin plads, undtagen hvor det netop gjælder musserende vine.

Der er forresten en redaktionel forandring i en av artiklerne, som ikke har nogen saglig betydning, og saa er der fra norsk side foreslaaet en tilføielse i tillægsprotokollen, som angaar de norske toldsatser paa sydfrugter.

Den spanske regjering hadde nemlig gjennom sin minister her i Kristiania fremhævet, at den nuværende ordning i Norge var til skade for utførsel av sydfrugter fra Spanien, og av hensyn til denne eksport, saa vilde saken miste en væsentlig del av sin interesse for Spanien, hvis ikke en ordning kom istand nogenlunde snart, idet kontrakterne for kjøp av sydfrugter avsluttes nu ut over i disse maaneder. Vi har da indtat det standpunkt at vi har indbudt den spanske regjering til selv at foreslaa toldsatser for sydfrugterne. Det heter i noten av 19. august: "For at imøtekomme den spanske regjeringens ønske, som nylig er uttrykt av den spanske minister i Kristiania, om i sydfrugteksportørernes interesse at komme til en rask løsning, vil den Kgl. regjering ikke undlate, i tilfælde av at den saaledes fuldstændiggjorte overenskomst akcepteres av Hans Katolske Majestæts regjering, at fremsætte dette forslag for Stortinget ved dets sammentræden i slutten av denne maaned." Den paagjældende tilføielse i det norske forslag lyder oversat saaledes: "Saalænge nærværende arrangement er i kraft vil de efternævnte produkter av spansk oprindelse der importeres direkte fra Spanien til Norge tillates indført efter følgende toldsatser:

Friske appelsiner av alle slags" --- toldsatsene staar da blankt

" citroner, druer, meloner, tørrede druer, fikener, krakmandler, nøtter, "idet det altsaa er overlatt til den spanske regjering at fremkomme med forslag. Vor Chargé d'affaires har senere faat anmodning om at meddele den spanske utenriksminister at Stortingets møte nu blir kortvarig, hvorfor et forslag til ordning fra spansk side imøtesees uten ophold. - Det sidste som foreligger fra Spanien er et telegram fra vor chargé d'affaires i Madrid. Det er sendt fra Madrid den 22 august og er optat i Kristiania den 23. Telegrammet lyder: "Indholdet av Deres telegram" - det er det som jeg netop citerte - "er meddelt den spanske utenriksminister som gjennom sin kabinetschef mundtlig sa mig, at finansminister Cambo idag har avlagt ed som minister og at man vil ta saken under overveielse." "Idag" det er den 22. august. Nogen meddelelse fra den spanske regjering er ikke endnu indkommet. Vi venter altsaa paa svar paa vor sidste note og vort sidste forslag; men den tid den nye spanske regjering har hat til sin raadighet er jo heller ikke lang. Vi har i noten til Spanien av 19. august blandt andet gjendrevet den opfatning som er kommet til orde

fra spansk side, at de ikke i vort forslag indrømmes likesaa gunstig behandling som Frankrike. Vi har gjort opmerksom paa at omregningen i alkohol ikke har noget at bety i denne sammenligning. Den franske eksport til Norge var beregnet til ca. 1 000 000 liter før krigen. Kontingenten er 400 000 liter. Den spanske regjering omregner disse 400 000 liter efter en meget høi alkoholgehalt og kommer til et meget stort tal: den omregner saa sin egen kontingent paa 500 000 liter med en forholdsvis liten alkoholgehalt og faar forholdsvis smaa tal. Vi har gjort opmerksom paa, at med samme ret kunde man ta den avkortning som Frankrike lider ved denne avtale, altsaa 600 000 liter, fra 1 000 000 liter til 400 000 liter, og omregne det til alkohol og derved faa meget store tap. Den avkortning som Spanien lider - en avkortning paa mellem 200 000 og 300 000 liter - omregnet efter en lav alkoholgehalt, gir meget mindre tal end den avkortning som Frankrike lider. Denne omregning i alkohol har efter vor opfatning ikke betydning for sammenligningen mellem den behandling som blir de to lande tildel. Og hvis man overhodet vil sammenligne behandlingsmaaten, fremhæves det at man maa gaa tilbake til den utførsel som vedkommende lande hadde i de normale aar før krigen. Men, fremhæver vi, det er ikke grundlaget for vort forslag, idet vi i ethvert tilfælde gaar ut fra den mængde som vi kan paaregne at ha behov for efter den gjældende norske lovgivning, det er det som ligger til grund for kontingenteringen med Frankrike, og det er det vi legger til grund for vort forslag til Spanien.

Jeg skal efter dette gaa over til forhandlingerne med Portugal, som helt og holdent har fundet sted, efterat Stortinget skiltes i juli maaned. Der kom et telegram til os fra Lissabon - det var avsendt 4. august og kom hit 5. - og der heter det, at den portugisiske regjering var høilig forbauset over, at der endnu ikke var indløpet svar paa den portugisiske opsigelsesnote, "idet denne jo var avfattet i imøtekommende ordelag. Ny portugisisk chargé d'affaires var instruert fremholde denne forbauselse for norske utenriksminister. Da tiden nu var saa langt fremskreden, var man i utenriksministeriet gaat igang med utarbeide de forholdsregler som blev at ta overfor Norge fra første september. Forholdsreglerne kunde ikke ventes offentliggjort før umiddelbart forinden ikrafttræden." Der blev sendt et svar paa dette telegram den 6. august, og vi bad der vor chargé d'affaires gjøre den portugisiske utenriksminister opmerksom paa de grunde, som hadde ført til, at noget forslag fra norsk side ikke var avgit, eller at nogen gjenoptagelse av forhandlingerne fra norsk side ikke hadde fundet sted før. Sammenhængen var jo den, at den portugisiske opsigelsesnote blev først annoncert i et telegram, som kom hit 6. juni, og teksten blev først mottat her 15. juni, og før den forrige regjering kunde ta skridt i saken, indtraf regjeringsskiftet, 22. juni, og den nuværende regjering satte straks igang arbeide for at forberede nye forhandlinger, som var nødvendiggjort ved opsigelsen, men den stod overfor nødvendigheten av at etablere en ny ordning for vor repræsentation i Portugal, efterat minister Wedel Jarlsberg hadde indgit sin avskedsansøknung og

for nødvendigheten ogsaa av at finde en ny mand til at besætte posten med, og det var allerede meddelt den portugisiske regjering, at den norske regjering uten ophold hadde søkt og faat Stortingets bevilgning til opprettelse av en selvstendig legation i Lissabon, og man hadde derefter utnævnt den nye stillings innehaver snarest mulig. Man hadde været saa heldig at finde en mand, som var i Norge, saa at man derved undgik yderligere utsættelse. Men tiltrods for at man paa den maate hadde gjort al mulig fortgang, var chargé d'affaires Koren først kommet til Lissabon 16. august, og den norske regjering gik ut fra, at der, mens forhandlingerne paagik, ikke fra nogen av siderne blev gjort noget, som kunde præjudicere det gode forhold mellem landene.

Chargé d'affaires Koren fik med sig en instruks og et utkast til traktat med Portugal. Utkastet er overlevert, saavidt det kan sees, 20. august, og for et enkelt punkts vedkommende som er blit fuldstændiggjort senere, for en enkelt artikkels vedkommende en eller et par dage senere. Vort forslag til Portugal er en hel handels- og skibsfartstraktat saaledes som den gamle, og jeg skal læse op artiklerne, saadan som de nu, saavidt man kan se, er i den portugisiske regjerings hænder.

Artikkel 1. Portugals undersaatte, produkter og konsuler skal nyde mestbegunstiget behandling i Norge. Norges undersaatte, produkter og konsuler skal nyde mestbegunstiget behandling i Portugal.

Artikkel 2 er skibsfartsartikkelen: "Norske skibe, lastet og ikke lastet, saavel som deres ladninger i Portugal og portugisiske skibe, lastet eller ikke lastet, saavel som deres ladninger i Norge, skal i alle henseende nyde samme behandling som landets egne skibe og deres ladninger med undtagelse av retten til at drive kystfart som udelukkende skal kunne forbeholdes landets egne skibe; enten i moderlandet eller i en hvilken som helst av kolonierne."

Artikkel 3 er den samme artikkel, som Stortingets medlemmer vil kjende fra avtalen med Frankrike om beskyttelse av vinmerker, med et par redaktionelle forandringer av mindre betydning. Bl.a. er bestemmelsen om oprindelses- og analysecertifikater indtatt i denne artikkel. Det findes andetsteds i den franske. Artikkel 3 inneholder altsaa beskyttelse for de portugisiske vinmerker, portvin og madeira særlig. Imidlertid er jo forholdet det, at navnet paa den vin eller det produkt, som interesserer Portugal fremfor alt andet, nemlig portvin, brukes meget ofte som artsbetegnelse. Det vil jo meget ofte hende, at man i bestillinger, rekvisitioner, recepter bruker ordet "portvin" uten at ha tænkt dermed noget annet end vin av portvins karakter, av portvins type. Vi har da foreslaat for Portugal, at vi skal indføre en beskyttelse for portvin, for de portugisiske vinmerker paa vort marked, portvin og madeira, idet det skal bestemmes, at naar uttrykket "portvin" og "madeira" paa den maate brukes, skal det gjælde bare portvin og madeira og ikke vin av lignende art fra andet land.

Artikkel 4: "Hvilken ordning der enn fastsettes i Norge med hensyn til innførsel, salg og forbruk av hetvin er det

forutsætningen at i alle tilfeller hvor personer eller institusjoner, som er bemyndiget til aa sælge hetvin til publikum eller til aa gjøre bruk derav i sin industri eller til farmaceutisk, teknisk eller videnskapelig bruk, henvender sig til vedkommende myndighet for at opnaa innførsel av "portvin" eller "madeira" (disse ord anvendt som vanlig artsbetegnelse) skal de nevnte myndigheter (heri indbefattet det statsmonopol som i tilfelle vil bli overdradd omhandlede innførsel), vaake over at den importerte vin utelukkende er vin av portugisisk oprindelse. - Likeledes er det forutsetningen at i alle tilfelle hvor lægene foreskriver portvin eller madeira (disse ord anvendt som vanlig artsbetegnelse) skal apotekerne være forpliktet til aa levere utelukkende vin av portugisisk oprindelse. - Hvis endelig innførselen av hetvin til Norge blir overdradd til et statsmonopol skal dette monopol være forpliktet til aa ha paa lager et kvantum hetvin av portugisisk oprindelse tilstrækkelig til enhver tid til aa dekke landets behov, idet der tas hensyn til bestemmelserne i denne artikkels avsnitt 1 og 2. - Det nevnte monopol skal være forpliktet til, idet det tjener som mellemed for den nevnte innførsel, at forsyne sine kunder med produkter fra de portugisiske firmaer, som er angitt av dem." I selve forslaget er ikke indtat nogen bestemmelse om kontingenten, idet chargé d'affaires Koren i henhold til sin instruks har opgit hvor stor kontingent man i tilfælde skulde være villig til at ta fra norsk side. Jeg skal komme tilbake til det senere.

Artikkel 5 indeholder en bestemmelse om de norske toldsatser, idet vi erklærer os villig til at traktatbinde toldsatserne paa vin og paa kork og kjøkkensalt. De to sidste artikler, kork og kjøkkensalt - koksalt - er jo toldfri.

Artikkel 6 siger følgende: side ikke fremkommet nogen "Den norske regjering antydning om, at man der ønsker tilsikrer, at en dampskibslinje bestemmelsen om dampskibslinje besørger en gang om maaneden paa Spanien opretholdt, og anløp av Lissabon og Oporto, denne forpligtelse i forhold paa tilbakereise til Norge. I til Portugal vilde da bli tilfelle av at det skulde være staaende som en selvstændig vanskelig aa gaa inn til Oporto forpligtelse. Artikkel 7 er en skal skibet kunne anløpe Lexoes o.s.v." En bestemmelse om dampskibslinje paa Portugal indeholdtes ogsaa i den nu utløpne traktat, men den var der knyttet til den forutsætning, at Norge opretholdt en dampskibslinje paa Middelhavet i henhold til traktat med Spanien. Det heter i den gamle traktat med Portugal at saalænge Norge underholder en dampskibslinje paa Middelhavet, skal vi ogsaa la linjen anløpe portugisiske havne paa tilbakereisen til Norge. Nu er der fra spansk

undtagelsesbestemmelse med hensyn til nabolandsforbehold, og artikkel 8 angaar konventionens varighet.

I den instruks som var git chargé d'affaires Koren er det tilholdt ham, at han skal gjøre gjældende de samme principielle synsmaater, som den nuværende norske regjering har hævdet i forhandlingerne med Frankrig og Spanien, og at han skal holde sig strengt indenfor den ramme, som var optrukket ved folkeavstemningen av 1919, og ved Stortingets beslutninger av 20. juni 1920 og 19. april 1921. Det er nævnt med hensyn til kontingenten, at den fra norsk side - med de data man for tiden er i besiddelse av - ikke kan sættes høiere end til 200 000 l. vin over 14 grader og brødevin, idet kontingenten, som det heter efter Stortingets beslutning, maa fastsættes under nøie hensyn til den formodede størrelse av de legale behov. Efter socialdepartementets undersøkelser vil vi ikke kunne komme høiere end til en kontingent av 200 000 liter. Det siges desuten i instruksen, at regjeringen vil stille sig velvillig til arbeide, som fra den portugisiske regjering side maatte bli optat for at faa indført produkter fra de portugisiske kolonier paa det norske marked, og at den gjerne vil drøfte ethvert forslag, som fremkommer i den anledning. Jeg skal nævne et telegram her, som kan være oplysende for, hvor akut portvinskrisen er i Portugal. Det er et telegram av 8. august, hvor det heter, at legationen har erfaret fra paalidelig kilde, at lagerbeholdningen av vin i Oporto for tiden utgjør 160 000 piper portvin. En pipe er 525 liter. Og i Douro distriktet er endnu usolgt 278 000 piper. Da kommer man op i over 1 million hektoliter, blir det vel. Saa i de senere dage kommer der meldinger om at regjeringen agter at fremsætte for parlamentet et lovforslag hvorefter skibsavgifter og toldsatser skal kunne forhøies for lande som indfører restriktioner der vanskeliggjør eller hindrer eksporten av portugisiske varer til disse land. Og dette lovforslag blev, som Stortingets medlemmer vil vite, vedtat i deputerkamret 18. august. Altsaa en lov indeholdende bemyndigelse for regjeringen til at forhøie skibsavgifter og toldsatser indtil det 5-dobbelte. Jeg kan her indskyte et par ord om, hvorledes denne forhøielse er at forstaa. Der foreligger nemlig et referat fra et møte som raadet for utenrikshandelen i Portugal holdt 25. august under utenriksministerens forsæte. I dette referat er der indtat følgende: Denne 5-dobling skal beregnes paa grundlag av avgifterne i guld. Paa basis av den nuværende kurs vil denne bestemmelse, anvendt paa norsk klipfisk, gi en avgift av 1 eskudo 70 centavos, 1 700 reiss istedetfor 39 reiss. Der tilføies i referatet: det er en prohibitiv avgift. Avgifterne for skibe vil ogsaa bli opkrævet paa guldbasis og multiplicert med 5. Det vi si: dette er et referat fra et møte i handelsraadet, det er ikke nogen indberetning til den norske regjering, det er en meddelelse om hvorledes avgifterne vil bli at beregne i tilfælde de anvendes helt ut. I anledning av disse meddelelser som saaledes kom ind om bemyndigelse for den portugisiske regjering til at 5-doble toldsatser og skibsavgifter blev vor chargé d'affaires i Lissabon i et telegram av 17. august anmodet om at gjenta overfor den

portugisiske regjering at "den norske regjering forutsætter at der ikke vil bli truffet forføininger av denne art, saalænge de nu indledede forhandlinger paagaar med utsigt til resultat. Den norske regjering forutsætter videre at den portugisiske regjering vil anse det som en plikt i tilfælde at benytte denne bemyndigelse paa like maate ovefor alle lande som lægger restriktioner paa indførselen av portugisisk hetvin og ikke benytte den overfor Norge uten samtidig at benytte den overfor andre lande som lægger likesaa sterke eller sterkere restriktioner paa nævnte indførsel."

Den første indberetning som foreligger om forhandlinger mellem vor chargé d'affaires dernede og den portugisiske utenriksminister er, saavidt jeg kan se, av 20. august. Vor chargé d'affaires sier der: "Under utførlig konferance med utenriksministeren idag fremla jeg vore proposisjoner med modifikasjoner. Han var øiensynlig meget skuffet over at vi trods alt fremdeles ønsket at forhandle paa mandatets snevre grundlag og kunde trods al affabilitet ikke skjule sin utilfredshet. Med hensyn til kontingentspørsmålet synes det ikke længre at være principiell betænkelighet ved at indgaa paa den slags avtaler, og han provocerte mig til at nævne hvad vi tænkte passende, tilføiende at Tyskland under paagaaende traktatforhandlinger netop har foreslaat en kontingent paa 58 000 hektoliter. Jeg anførte vort tal som jo med hensyn til folkemængden var fordelagtigere end tyske. Han paavirkedes imidlertid ikke herav og uttrykte aapen misnøie med tilbudet uten dog at præcisere hvad her vilde findes tilstrækkelig." Og med hensyn til det som vi hadde fremholdt at Portugal vilde anse det som en pligt at anvende de samme forholdsregler likeoverfor andre land som hadde likesaa sterke eller sterkere restriktioner end Norge svarte han spontant: "C'est notre affaire" - det er vor sak. "Ministeren sluttet med at gjenkalde i erindringen det norske traktatbrud som man her ikke kunde glemme, og medmindre torten gjenoprettes ved forføining tilsiktende en betydelig øket import av hete vine kunde han ikke se situasjonen lyst." Dette var som sagt et telegram av 20. august, og dagen efter - eller et par dage efter - var det norske forslag blit indlevert fuldstændig. Det næste telegram fra vor chargé d'affaires er av 22. august. Han hadde faat en samtale, en foreløbig konferanse, med chefen for den handelspolitiske avdeling i det portugisiske utenriksministerium, som uttale at "utenriksministeren ved første gjennemsyn hadde fundet vort forslag uantagelig som ikke tilstrækkelig tilgodeseende portvininteresserne." Og denne konferanse blev da fortsat et par dage senere. Og der kom et telegram, avsendt 23. august, som indeholder følgende:

"Under 2 1/2 times konference med chefen for den handelspolitiske avdeling forklarte og forsvarte jeg vore synspunkter under detailert gjennemgaaelse av de fremlagte propositioner. Jeg fik imidlertid klart for mig at alt staar og falder med kontingenten og at alt hvad ellers bydes er uten enhver betydning. Han uttalte at hvis vi hadde tilbudt eksempelvis 8 000 hektoliter vilde han ha anbefalt vedtagelse og hvis vi hadde budt 5 000 kunne vi ialfald tales ved, men som det nu er maatte videre forhandlinger ansees ørkesløse." I

anledning av at vi fremholder at tilsvarende forholdsregler vel maatte tages overfor andre lande, som er i samme tilfælde, fik vor chargé d'affaires blot samme svar som av utenriksministeren, at det var et indre anliggende som Portugal selv avgjorde overensstemmende med sin egen handelspolitiks interesser. Saa kommer videre: "Vort forslag blir behandlet i raadet for den utenrikske handel torsdag 25de og svar kan tidligst ventes mandag. Da ovennævnte embedsmand" - altsaa chefen for den handelspolitiske avdeling - "er raadets formand kan man allerede nu slutte sig til svaret. Selv ikke et portugisisk motforslag kunde efter hans mening med sikkerhet paaregnes ---- da forskjellen mellem vore standpunkter i portvinsspørssalet er stor." Der forelaa nu efter de indberetninger vi hadde ikke anden meddelelse end at den portugisiske regjering ved utløpet av den midlertidige avtale den 1ste september, forberedte sig paa at bringe de forhøiede avgifter i anvendelse eller benytte sig av bemyndigelsen til at lægge forhøiede avgifter paa. Det saa ut til at man fra portugisisk side ikke engang vilde fremkomme med et motforslag eller et svar. Der blev da sendt chargé d'affaires Koren instruksjon om at avlevere en note, og den blev avleveret den 27de august. I denne note mindes om at det skyldtes omstændigheter som den norske regjering ikke var herre over, naar forhandlingene om en ny traktat ikke hadde kunnet gjenoptages før efter at hr. Koren var kommet til Lissabon den 16de august. I noten fortsættes:

"Den norske regjering har troet at kunne gaa ut fra den portugisiske regjering ikke vilde skride til forføininger av represaliekarakter saalenge de nu innledede forhandlinger paagik.

Den norske regjering har derfor med megen beklagelse erfaret at den portugisiske regjering omgaaes med tanken aa benytte den bemyndigelse den nylig har erhvervet av Parlamentet til at forhøie like til det femdobbelte skibsavgifter og tollsatser likeoverfor lande, som legger restriksjoner paa innførsel av portugisiske varer, til at belegge norske varer og norsk skibsfart med forhøiede avgifter allerede ved utløpet av den midlertidige avtale 1. september førstkommende, dersom ny traktat ikke til den tid er avsluttet.

Det turde være innlysende at der innen 1. september førstkommende neppe vil være tid for parterne til aa utarbeide og enes om et paa gjensidig imøtekommenhet bygget arrangement.

Den norske regjering kan i denne forbindelse ikke undlate aa henlede oppmerksomheten paa, at utsigtene til en hurtig løsning av de nuværende vanskeligheter efter dens mening vil i høi grad forringes dersom den portugisiske regjering mot formodning, fra den nevnte dato rammer alene den norske nation, som ikke i sin forbudslovgivning nogensinde har gjort noen forskjell mellem landene til ugunst for Portugal, med repressalier som ikke bringes til anvendelse likeoverfor andre nationer som legger likesaa sterke eller sterkere restriksjoner paa innførsel av portugisisk vin. Dette gjælder saa meget mere dersom den portugisiske regjering skulde ta skritt av denne karakter uten endog aa ha fremsat noget motforslag, som den norske regjering faar tid til aa overveie, som svar paa det

forslag jeg efter min regjerings ordre hadde den ære aa oversende med noter av ...

Det turde være klart at ogsaa den norske regjering i tilfelle vil se sig tvunget til aa treffe visse forføininger. Resultatet kan da bli at hvert av landene i stor utstrekning blir henvist til aa dekke sine behov i tredje land, og at en tilbakevenden til normale forhold og forbindelser, selv om avtale omsider opnaaes, dermed i meget vil være vanskeliggjort. Jeg gjør blandt andet opmerksom paa at beskyttelsen for de portugisiske vinmerker efter nugjældende norsk lovgivning bortfalder saasnart Norges handel eller skibsfart undergis differentiell behandling i Portugal.

Under henvisning endelig til at det norske Storting fortiden ikke er samlet og først trer sammen 29. ds., har jeg, efter ordre av min regjering den ære aa foreslaa, at den portugisiske regjering til fremme av et for begge parter tilfredsstillende resultat av forhandlingene, ikke iverksetter den paatenkte forhøielse før - om avtale da fremdeles ikke er avsluttet - 1. oktober førstkommende.

Imidlertid hadde raadet for utenrikshandelen i Portugal, som tidligere nævnt, holdt et møte den 25de august under utenriksministerens forsæde, og da hadde de enstemmig avgitt uttalelse om at vort forslag var helt utilfredsstillende. Og da vor chargé d'affaires den 27. avleverte denne note, som jeg netop læste op det væsentlige av, sa generalsekretæren i utenriksministeriet, at svaret kanskje vilde bli avgitt et par dage efter. "Efter alt at dømme" - tilføier vor chargé d'affaires - "tror jeg neppe regjeringen indgaar paa den begjærte utsættelse til oktober, men i bedste fald indrømmer en kortere frist av 10 til 12 dage." Saa kom der dagen efter - den 28de august - et nyt telegram fra Lissabon, fra vor chargé d'affaires, som meddeler indholdet av en note, som var kommet som svar fra portugisisk side paa konventionsforslaget, og der er i telegrammet indtat et resumé. "Den portugisiske regjering", heter det, "beklager ikke at kunne forhandle paa grundlag av det fremlagte utkast, og under henvisning til verbalnote av 19. februar 1920 pointeres, at de tilbudte 2 000 hektoliter staar fuldstændig i misforhold til den tidligere eksport til Norge før forbudet. Videre henvises til eksportstatistikken for aarene 1914 til 1916, som utviser en gjennemsnitseksport paa ca. 25 946 hektoliter om aaret." I noten kommer den portugisiske utenriksminister ind paa dette som vi hadde fremholdt om at man fra portugisisk side vilde anse sig forpligtet til at anvende paa andre land med tilsvarende eller sterkere restriktioner disse forhøiede told- og skibsfartsavgifter. I anledning herav bemerker den portugisiske utenriksminister, at den nye lov hjemler regjeringen frihet til at gradere saavel som anvende vedkommende avgiftsforhøielser overensstemmende med de nationale interessers betydning. Og hvad angaar for eksempel De forenede stater paapekes, at dette land til trods for sin store befolkning importerte i 1914 til 1916 5 205 hektoliter portvin og madeira, mens Norge samtidig kjøpte paa det portugisiske marked 77 839 hektoliter. Den portugisiske regjering beklager, at den norske regjerings fastholden tvinger den til at træffe

forholdsregler hvortil den helst ikke vilde ta tilflugt. Dette telegram er av den 28de august og noten er av den foregaaende dag, altsaa den 27de august. Det staar ikke i telegrammet, om det er fra den portugisiske utenriksminister selv, der staar bare: "netop mottat note." Det fremgaar av det, som jeg nu skal læse op, at det er en verbalnote: "Som det sees indeholder verbalnoten intet motforslag likesom den heller ikke indgaar paa de andre punkter i vort forslag." Netop i de dage var imidlertid ministeriet faldt og legationens telegram fortsætter saaledes: "Grundet ministeriets pludselige fald er det vistnok umulig at faa prompt svar paa spørsmålet om utsættelse av de bebudede repressalier til oktober." Saa kom der samme dag nok et telegram fra Lissabon, altsaa fra legationen, og det heter her: "Efter langvarige forhandlinger og med største vanskelighet lykkedes det sent igaar aftes gjennem utenriksministeriets generalsekretær at faa underhaanden uttalelse fra Mellobarreto, som fremdeles bestyrer ministeriet indtil den nye regjering's utnævnelse, om at han personlig efter omstændighetene nu finder at kunne anbefale at imøtekomme vort ønske om nogen utstættelse uten dog at kunne specificere fristens længde." Saa slutter telegrammet: "Saavidt jeg kan bedømme har Mellobarreto al utsigt til at vedbli som utenriksminister i den nye regjering og vi skulde derfor forhaabentlig være sikret en viss utsættelse. Retter alle anstrengelser paa at opnaa længst mulig frist." I anledning av denne sidste bemerkning blev der sendt vor chargé d'affaires et telegram fra den norske utenriksminister, hvori det heter: "Jeg henleder Deres opmerksomhet paa at min regjering imøteser ikke bare en utsættelse av fristen for portugisiske repressalier, men tillike og i betimelig tid inden utløpet av denne frist portugisisk motforslag." Saa kom der den 31te august et svar paa dette fra legationen i Lissabon, hvori vor chargé d'affaires sier: "Jeg har allerede gjentagne gange under forhandlingerne og senest i forbindelse med overlevering av note overensstemmende med Deres telegram fremholdt, at motforslag ventes fra norsk side. Det er stadig svaret, at vore propositioner var saa aabenbart utilfredsstillende at de overhodet ikke dannet grundlag for noget motforslag, hvortil senest blev tilføiet, at det nu efter vort tilbuds avvisning nærmest maa være vor sak at fremsætte modificert forslag om vi saa maatte ønske. Under en av vedkommende konferanser antydet chefen for den handelspolitiske afdeling endog at vort ønske om motforslag efter det før passerte var ensbetydende med at vi selv ansaa vort tilbud insincère - uoprigtig - og i paakommende tilfælde var parat til at strække os meget længere end deri var gjort." Saa er det det sidste telegram, som jeg her har foran mig, det er av 2den september og jeg skal læse op endel av det: "Utenriksministerens mottagelse idag avlyst" - det var visst nu sidste torsdag - "hvorfor jeg opsøkte chefen for den handelspolitiske afdeling, som er forhandlingernes faktiske leder, og spurte naar svar kunde ventes paa min sidste note med specielt fremhæven av begge deri berørte punkter henholdsvis indrømmelse av frist mindst 1ste oktober og fremsættelse av motforslag. Han svarte avvisende, at han personlig ikke fandt grund til officiel besvarelse, da

Portugals standpunkt maatte være os helt klart nemlig principalt libre entrée, subsidiært kontingent tilstrækkelig stor til at kunne akcepteres. Det var Norge og ikke Portugal som fremsatte tilbud om kontingent og her hadde man kun at akseptere eller refusere. Efter tilbudets refusion blev det Norges sak om det ønsket at forhøie tilbudet, men Portugal kunde intet initiativ ta i den retning. Drøftelse av andre punkter var ørkesløs medmindre hovedspørsmålet løstes. Med hensyn til utsættelse uttaltes at dekret om repressalier nu var formulert og blot ventet paa hans sidste gjennomgaaelse. Han mente, at man ikke kunde fastsætte senere end 20. september for varer og noget senere for skibe, saaledes at varer og skibe ankommet til Portugal senest respektive data vilde bli behandlet efter høiere satser. Derimot kunde man umulig gaa saa langt at varer og skibe forlatende Norge inden samme data skulde være fritat, hvorfor disse datoer saaledes blev yderste frist. Dekretet utfærdiges antagelig første dage og yderligere varsel ansaa han utelukket. Efter denne litet tilfredsstillende samtale søkte jeg generalsekretæren som nærmest syntes mene, at officielt svar paa ovennævnte note burde avgis, men heller ikke han antok at svaret kunde indeholde andet motforslag end libre entrée (fri indførsel). Han bekræftet at dekretet naarsomhelst kunde publiceres, men lovet dog saavidt gjørlig forhaands besked. Ogsaa han gav samme fortolkning angaaende dekretets anvendelse paa varer, men vilde intet nærmere uttale om skibe. Paa foranledning lovet han at søke utvirke foretræde for utenriksministeren men neppe før lørdag eller sandsynligst mandag idet utenriksministeren siden den nye regjerings utnævnelse var sterkt optat." Dette er det siste telegram som jeg har foran mig. Som jeg nævnte tidligere, er der nu innløpet nye chiffertelegrammer fra Lissabon, som endnu ikke var dechiffert, da jeg forlot departementet. Det tar 2-3 timer med saavidt lange telegrammer som det var. Som Stortingets medlemmer vil se, foreligger der en verbalnote. Der foreligger ikke egentlig noget svar fra den portugisiske regjering, allerminst fra den nye regjerings side, paa vort forslag. Jeg har læst op alt det, som har nogen betydning saavidt jeg kan dømme, i telegramvekslingen, og jeg tror derfor, at jeg ikke har noget at tilføie.

Otto B. Halvorsen: Hovedinteressen samler sig selvfølgelig om traktatforhandlingerne. Hvad handelsavtalen med Rusland angaar, saa er det eneste, Stortinget har faat høre om den fra regjeringens side, det, at disse sælfangeres bod kanskje blir eftergit. Det var den meddelelse vi fik. I forbindelse dermed blev det nævnt, at handelsavtalen var sluttet. Jeg tror nok, at Stortinget hadde hat fordring paa anden måte at bli gjort bekjendt med denne overenskomst, og det hadde ikke været urimelig - det er jo ikke godt at tale om det, for det som staar i aviserne gir ikke noget videre innblik i overenskomsten - om man paa forhaand hadde konferert med utenrikskomiteen. Nu, med hensyn til det som er hovedgjenstanden her, traktatforhandlingerne med vinlandene, vil jeg faa lov til at minde om, hvorledes stillingen laa an. Efter Stortingets beslutning av 19de april blev delegationens

formand, som var den der førte forhandlingene, instruert av den daværende regjering, og der blev av ham forelagt for den spanske regjering et forslag til traktat, som den spanske regjering svarte paa ved sit motforslag av 6te eller 7de mai, like i begyndelsen av mai. Det blev dengang som vi alle vil erindre fremholdt av forhandleren hr. Wedel, at det punkt som man ikke kunde komme over var kontingentens størrelse, de 500 000 liter som blev forlangt, og som var det flerdobbelte av, hvad det legitime behov krævet for at tilfredsstilles. Jeg behøver ikke andet end at minde om dette. Det blev fremholdt av minister Wedel gang paa gang, at dette var hovedsaken. Det maa jo ha slaat mine herrer, hvorledes stillingen er præcis den samme i Portugal. Kontingenten er hovedsaken, det andet er det ørkesløst at tale om, før kontingentspørsmålet er i orden. Slik akkurat er ogsaa stillingen likeoverfor Spanien efter hr. Wedels besked. Vi mente og gik ut fra i regjeringen, at de andre punkter som inneholdtes i det spanske forslag, som ikke var slike at de kunde akcepteres, kunde vi godt greie. Vi gik ut fra, at blir vi bare enig om kontingenten, saa vilde det andet gaa saa nogenlunde av sig selv; men det stoppet op mot disse 500 000 liter, det spanske krav. Og det var vor opfatning, at minsiter Wedel var saa vel orientert, at han gav os korrekt besked om, hvorledes stillingen var i Spanien, hvad vi hadde at maatte regne med, og da vi hadde faat dette konstatert og vi ikke fandt længer at kunne være i tvil om hvordan situationen laa an, var det, at vi telegrafererte til Wedel og sa, at vi nu var bestemt paa at bringe saken inn for Stortinget, for at man kunde ta mandatet under overveielse, forat man i tilfælde kunde opta forhandlinger paa friere grundlag. Dette er som vi alle vil erindre situationen. Saa kom den nye utenriksminister, og i den første forhandling som utenriksminister Michelet og jeg hadde med ham, gjorde han gjældende, at han mente, at Wedel ikke var orientert, at Wedel ikke hadde ret, naar man maatte gaa ut fra, at man ikke kunde komme under de 500 000. Hr. Ræstad gjorde likeoverfor os den opfatning gjældende, at det vilde lykkes at komme under. Jeg konstaterer nu, at hr. Ræstad har overvurdert sin indflydelse eller ikke har været orientert og at Wedel er den, som var orientert. Det er han, som har ret, det ser vi i ethvert fald efter de forhandlinger, som nu er ført. Vi er jo kommet akkurat like langt. Det er jo det faktiske forhold - vi er kommet akkurat like langt. Vi har bundet os selv paa et par punkter, som det ikke er behagelig at binde os paa. Vi har bundet os til den spanske lovgivning, hvad certifikaterne angaar. Vi husker alle, hvorledes vi under behandlingen av den franske traktat netop stillet op som motsætning den spanske. Vi kunde gaa med paa den franske, fordi den var paalidelig. Den kunde vi trygt holde os til. Den spanske derimot blev nævnt netop som det, som var upaalidelig, som vi ikke kunde nøie os med. Nu har man git det ben. Man har bundet sig til den spanske lovgivning paa et enkelt punkt nær. Og det andet punkt var jo ikke meget smakeligere for os - at den norske regjering virkelig har tilbudt den spanske regjering at bestemme, hvad toldsatserne skal være paa de sydfrugter, de varer, som man der tar ind fra Spanien. Det har man ogsaa

tilbudt. Hvis man ikke kommer til nogen ordning her, tror mine herrer, at vi kommer klar av disse vilkaar da? Eller blir vi hængende ved dem? Jeg er rød for, at fordi man ikke har villet se sandheten i øinene, fordi man ikke har villet se det, som er anstødsstenen og som det ser ut til at vi ikke kommer ut over, saa gir man det ene ben efter det andet, og naar vi saa skal gjøre op engang, saa kanske sitter vi der. Jeg er bange for, at det ikke er nogen heldig maate at føre forhandlingerne paa. Jeg konstaterer, at likeoverfor Spanien har vi ikke faat nogen besked, som ikke slaar fast - vil jeg si - at Wedel hadde ret og at Ræstad hadde uret. Vi faar jo ikke ordentlig svar engang. 19de august avgik vist den sidste note - vi har endda ikke svar. Og imidlertid saa fortsætter regjeringen - jeg ser det ikke anderledes - med hr. Ræstad sin procedure likeoverfor disse lande, fortsætter med at si, at det er 40 pct. av den tidligere import - den har vi bundet oss til likeoverfor Frankrige, altsaa kan ikke Spanien vente det paa anden maate - og at Spanien maa ikke gjøre forskjell paa os og andre. Det er jo saa soleklart, at dette vilde vi gjerne ønske, men det ligger jo ikke i vor magt. Vi kan si det saa mange ganger vi vil - vi maa jo se den sandhet i øinene, at vi er smaa, Amerika er stort. Hvad de kan tillate sig likeoverfor Norge, det tillater de sig kanske ikke likeoverfor Amerika, det er nu engang saa. Vi kan beklage det, men vi kommer ikke forbi det, og det hjelper ikke, om vi gjentar det atter og atter. Derved kommer man ikke av flækken, og det viser sig altsaa, at det hele har været paa stedet marsch i denne lange tid. Vi mente, at vi forsvarlig kunde vente i høiden 14 dage. Den nuværende regjering har nu ventet i 2 1/2 maaned.

Ligger det daarlig an i forholdet til Spanien, saa ser det jo endda mørkere ut - det som vi nok alle hadde en følelse av paa forhaand - det ser endda vanskeligere ut at faa en ordning med Portugal. Regjeringen har foreslaat eller fremkommet med et utkast til traktat. Det svar vi har faat, naar vi skal se sandheten i øinene, det er jo, at paa det grundlag vil Portugiserne ikke forhandle. Vi kan beklage det, men det er saa. De opplysninger vi har faat viser jo tydelig, at de endog negter at være med paa at forhandle paa det grundlag. Jeg kan ikke her la være at fæste oppmerksomheten ved - og jeg synes at det indbyr til kritik - at under den opsigelsesfrist vi hadde, de 3 maaneder, lar den nye regjering tiden gaa helt indtil, saavidt jeg erindrer, den 16de august, før der blir git livstegn fra os i Portugal. Det er 14 dage, før opsigelsesfristen er omme. Man sier, at man maatte ha en ny diplomatisk agent dernede. Vi har faat ansat en chargé d'affaires, det var ham, som skulde føre forhandlingerne. Nei, jeg kan ikke godta den forklaring, og jeg vil spørge: Hvorfor har de, som indledet disse forhandlinger, ikke fortsat? Hvorfor har man tat saken ut av deres haand og for det første ventet saa længe og saa lagt den hænderne paa den nuværende utenriksminsiter og vor chargé d'affaires dernede, og ny mand, ukjent med forholdene? Hvorfor har man gjort det? Hvad er forklaringen til dette? Vi hadde da en mand i minister Wedel, som kjendte forholdene ganske anderledes godt. Hvorfor har man ikke brukt hans tjeneste? Jeg synes, dette forlanger

et svar. Det er jo paafaldende. En ganske ukjentt mand skal drive forhandlingerne dernede! Men ogsaa der viser det sig altsaa, at vi er ikke kommet av flekken. Paa grundlag av den opfatning av mandatet, som den ærede utenriksminister gjør gjældende og som er den samme opfatning, som den tidligere regjering hadde, vil portugiserne ikke forhandle. Det er der, vi staar idag. Og da er spørsmålet og det synes jeg, det vilde være av høieste interesse at faa greie paa: Hvor længe mener regjeringen, at det skal gaa paa denne maate? Hvor længe mener den, at den kan vente? Vi ser jo, hvorledes forhandlingerne staar i stampe. Vil den fortsatte med forhandlingerne? Vi er i toldkrig med Spanien; vi kommer i toldkrig en av de første dage med Portugal. Mener regjeringen, at vi nu skal ta krigen og saa la krigen gaa, uten at vi gjør nogenting for at se at komme over? Er det regjeringens linje eller hvad vil regjeringen? Mener den, at den vil komme tilbake til Stortinget, nar den selv er kommet paa det rene med det, som jeg synes, vi nok alle har en følelse av, at det nytter ikke lenger paa mandatets grundlag; vi kommer ikke frem - vil regjeringen da komme med noget forslag til ændring i mandatet eller hvad er regjeringens linje? Det mener jeg, vi har krav paa at faa vite, og jeg provocerer den ærede utenriksminister til at uttale sig klart om dette. Hvor ser han fremgangslinjen nu? Skal det være status quo? Skal vi ha krigstilstand med begge lande og med de virkninger for vort land i en tid, hvorom venstres fører her i salen saa sent som forleden dag sa, er den værste, som vi har været oppe i paa - jeg vet ikke paa hvor lang tid; saa vanskelige tider er det! Vil den ta krigen eller vil den søke at komme til en ordning? Og vil den da se den sandhet i øinene, den, som vi mente at se allerede i mai maaned, at paa grundlag av mandatet kommer vi ikke frem? Vil den saa komme til Stortinget og foreslaa ændringer for at opnaa en ordning eller hvad vil regjeringen gjøre? Dette mener jeg, at vi har krav paa at faa besked om, og det haster - det haster, fordi tiderne er vanskelige. Det nytter ikke lenger - det indtryk har vi faat -, at skrive til den portugisiske regjering og si, at man gaar ut fra baade det ene og det andet, naar man jo paa forhaand kan si sig selv, at den portugisiske regjering vil gjøre akkurat det stik motsatte, saadan som det viser sig, at den ogsaa gjør.

Jeg kan ikke og vil ikke gaa ind paa det utkast til traktat, som nu er fremlagt for den portugisiske regjering. Jeg ser, at regjeringen uten videre har foreslaat at tariffbinde tolden blandt andet paa vin. Det vil saavidt jeg forstaar, ha følger likeoverfor f.eks. den franske traktat. Det er et skridt, som det er mulig kunde være nødvendig, og som man, hvis man virkelig opnaadde det, man vilde, da kunde finde at kunne gaa med paa; men saalænge - jeg gjentar det - saalænge man staar likeoverfor hovedvanskeligheten, den, som man ikke kommer forbi, tror jeg ikke, det er klokt, at man har utlevert ogsaa det punkt likeoverfor den portugisiske regjering, slik som man har utlevert enkelte ting likeoverfor den spanske. Jeg tror det ikke. Der er en fare for, at man vil si: Bordet fanger - og saa er det vanskelig at komme fra den igjen.

Jeg vil overhodet ikke uttale mig om dette utkast. Det er umulig - saadan som det blev læst op - at gjøre sig op nogen egentlig mening om det; men det, som jeg vil henstille til regjeringen og som jeg mener er et berettiget forlangende fra Stortingets side, det er at en fuldstændig dokumentation finder sted. Vi er jo vant til at faa det noget mere utførlig i hvert fald end det resume eller de ekstrakter, den ærede utenriksminister har git. Vi vil helst se dokumenterne i sin fulde lydelse og vi vil ogsaa være sikre paa, at vi ser alt, hvad der foreligger. Jeg henstiller til regjeringen at sørge for, at en fuldstændig dokumentation av alt, hvad der nu er passert mellem regjeringens medlemmer og vore legationer og de fremmede regjeringer blir forelagt Stortinget saa fort som mulig. Jo før, jo heller! Vi har krav paa at faa se det; i utenrikskomiteen har vi jo ingenting set, Stortinget har heller ikke set noget; men jeg mener, vi har krav paa at faa dokumentationen akkurat som vi har faat den av, hvad der hadde passert indtil de første junidage - vi har krav paa, at dette nu blir supplert og at vi nu faar fuldstændig dokumentation. Det vil jeg henstille, at man faar og det snarest mulig.

Jeg sat og lyttet efter, hvorvidt det i de opplysninger, som den ærede utenriksminister nu har git, var noget, som ikke kunde offentliggjøres, som kunde skade forhandlingerne med Portugal og Spanien. Jeg kunde ikke opdage, at der er sagt noget, som ikke de fremmede regjeringer nu vet paa forhaand; for enten er det noter, som er sendt regjeringerne, eller det er svar, som er kommet fra de fremmede regjeringer. Det er kjendte ting, saavidt jeg la merke til; men tar jeg feil i det, saa beder jeg oplyst i hvilke punkter. Men jeg tror ikke, at det paa et eneste punkt blev sagt noget om, hvad regjeringen selv tænkte at gjøre, hvad planer den hadde, eller nogetsomhelst, som ikke nu er fuldt vitterlig for vinlandene. Jeg tror ikke, det er tilfældet, og er det ikke tilfældet, saa forstaar jeg ikke, at der kan være nogensomhelst grund til at ikke hele denne behandling blir offentliggjort. Den vil gi vort folk besked om stillingen som den er. Den er ikke behagelig for vort folk - ikke for nogen av os. Men det er likesaa godt at man ser sandheten i øinene slik som den er. Det kan i virkeligheten bare alle interesser tjene ved. Saa jeg vil henstille at utredningen blir offentliggjort. Jeg kan ikke forstaa det er noget til hinder for at saa sker. Jeg skal foreløbig indskrænke mig til dette.

Bernhard Hanssen: Den sidste ærede taler har uttalt meget av hvad jeg netop vilde si. Jeg kan derfor i det store og hele tat slutte mig til hvad han har sagt, og skal indskrænke mig til at omtale en enkelt speciel side av den foeliggende situation. Som bekjendt arbeider skibsfarten nu under meget vanskelige vilkaar, og der er i skibsfartskredse en noksaa stor ængstelse for at forholdet skal bli forværret paa grund av den forbudspolitik som nu føres av landets regjering. Spanien og Portugal er av ikke saa ganske liten betydning for vor skibsfart. Statistikken viser at der er indseilet omkring 20 millioner kroner i bruttofragt om aaret av norske skibe paa Spanien og Portugal og disse landes besiddelser. Vore skibe

vil direkte bli utestengt hvis der paalægges den overordentlig høie skibsavgift som vi nu ser er like forestaaende for Portugals vedkommende. Men det er ikke nok med det. Vor store time-charterfart paa alle hav vil bli vanskeliggjort, fordi befragterne vil forlange at de skibe som de time-charter skal kunne gaa til alle havne, konkurrancedygtige med andre skibe. Vi ser allerede nu at der er kommet telegrammer og meddelelser til rederne, som spør om de vil garantere eventuelle differencer i skibs- og havneutgifter i Spanien og Portugal, og hvis nu de mangedobbelte udgifter virkelig blir paalagt norske skibe, vil dette forhold uvægerlig føre derhen at den norske handelsflaate blir en mindre konkurrancedygtig flaate, og at den mister en stor del av sin fortjeneste. Ialfald er der sterk frygt for det, og disse tap vil kunne bli av en ganske anden størrelse end de tap, som traktatpolitikken har paaført og paafører vor fiskeexport. Herom tør jeg dog ikke uttale nogen bestemt mening, men at det vil ha indflydelse, er rimelig, og derfor spør jeg som den foregaaende taler: Hvor længe er det meningen at dette traktatsspørmaal skal drive - forbli uløst? Nu har vi faat en frist, saavidt jeg skjønner, av den portugisiske regjering, til den 20. september. Dekretet ligger færdig med de forhøiede avgifter og de forhøiede toldsatser. 20. september er sat som en rimelig frist, muligens nogen tid efter for skibsfarten. Vi hadde haapet at regjeringen skulde opnaadd en længre utsættelse. Det ser ut til at dette haap skuffes. Er det da nu ikke paa tide at regjeringen indser at det ikke lenger gaar an at forhandle paa den basis som man tidligere har gjort? Kunde der ikke nu snart være rum for den forstaaelse at selve folkeavstemningen ikke kræver dette av den norske regjering eller det norske storting? Selve folkeavstemningens grundlag er at der skal tas hensyn til vort næringsliv ved traktatforhandlingerne, og jeg vil da spørre: Er det fremdeles regjeringens mening at det vil være til fordel for vor traktatpolitikk at den foreliggende forbudslov nu behandles og besluttet? Mener virkelig regjeringen det? Hvis den mener det, saa er der ikke noget for os at gjøre som er i mindretal, men da skal ogsaa regjeringen ha det hele ansvar.

Præsidenten: Der er indtegnet en række talere. Præsidenten foreslaar at tiden for dem som herefter tegner sig, sættes til 10 minutter.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Larsen: De meddelelser som idag er git av utenriksministeren er ganske klart kun de meddelelser som man kunde ha ventet, og som ikke bare en, men mange ganger har været forutsagt fra denne plads. Da den nye regjering tiltraadte, og saaledes ogsaa den nye utenriksminister, sa ogsaa han fra denne plads at han hadde haap om at han skulde kunne gjennemføre mandatet. Jeg forutsatte for min del at han som medlem av traktatdelegationen sat inde med flere og bedre opplysninger end hver enkelt av stortingsmedlemmerne gjorde. De

meddelelser og de formodninger som en mand som dr. Ræstad, som blev Norges utenriksminister, og som hadde været medlem av traktatdelegationen, selv kom med her, dem burde man derfor ta hensyn til. Imidlertid viste det sig at de formodninger den ærede utenriksminister har hat om at kunne gjennomføre mandatet, er faldt fuldstændig til jorden. De meddelelser han gav Stortinget, de er blit til intet. Stortinget er blit holdt for nar. Det er beklagelig; men saaledes er virkelig stillingen. En saa viktig sak som denne burde ikke taale den behandling, som den har faat av den nuværende regjering. Jeg mener, at samtlige regjeringens medlemmer, hr.

utenriksministeren iberegnet, er ikke dygtige nok til at gjennomføre en for landet saa viktig sak som denne. Jeg mener, at disse herrer ifølge sine uttalelser er helt ut uduelige til at gjennomføre, hvad de har lovet ved sin tiltrædelse, hvad de da sa og hvad de mente at kunne gjennomføre, mandatet. Ingen har tydeligere kunnet sette sit stempel herpaa eller kunnet bevise det end utenriksministeren selv, og jeg vil likesom hr. Halvorsen spørge: Hvad vil regjeringen gjøre nu efter saa tydelig tidligere at ha tilkjendegit sin mening om, at mandatet skal og maa gjennomføres? Vil den gaa fra sit ord og si, at vi kan ikke gjennomføre mandatet? Nu er vi efter de forhandlinger, vi har drevet med Spanien og Portugal, kommet til det resultat, at vi kan ikke. Det er vel klart for nogen hver. Jeg tror ogsaa, at befolkningen ute i landet er klar over, at naar den Halvorsenske regjering gik, saa var det ikke paa skolekommissionen. Det er jo sagt ganske høit og tydelig ikke bare her i forsamlingen, men det har ogsaa faat sit uttrykk ute i landet, at det er traktaterne, det er forhandlingerne med Spanien og Portugal, som den forrige regjering ikke har været dygtig nok til at kunne gjennomføre. Derfor blev den styrtet og derfor satte disse høie herrer sig paa de første bænker her i denne sal. Jeg mener, at hverken Stortingets medlemmer som saadanne eller folket utover landet længer bør taale den slags behandling.

Da utenriksministeren og ogsaa statsministeren vilde behandle dette spørsmåal for lukkede døre idag, og saa blev besluttet, saa spidset jeg ganske godt ørene for at høre, hvorvidt der i denne redegjørelse fra utenriksministeren var noget, som virkelig ikke kunde tilflyde almenheten utover landet. Jeg har ikke kunnet opdage noget punkt, som praktisk talt ikke var kjendt tidligere og jeg vil derfor provocere utenriksministeren til at svare paa det spørsmåal: Hvilke punkter i hans meddelelse idag er det, som han særlig satte pris paa skulde behandles for lukkede døre? Det kunde være interessant at faa vite de punkter, som utenriksministeren selv var ræd for at behandle for aapne døre. Hvad angaar meddelelserne fra Spanien saa vil jeg si likesom hr. Halvorsen, at de er av den art, at det er helt unødvendig at gaa ind paa dem. Resultatet av de forhandlinger er altsaa fremdeles nul. Derimot synes jeg, at de meddelelser, som utenriksministeren gav fra Portugal, som endnu ikke er stængt for handelen med Norge, var noget mere interessante. Det kan kanskje interessere utenriksministeren at høre et telegram, som var sendt fra Lissabon igaar og som er kommet her idag omtrent

kl. 10. "Meddeles idag at femdoblingsloven vil proklameres tirsdag." Det er altsaa imorgen. De anstrengelser, som utenriksministeren har gjort for at faa utsat dette spørsmaal nede i Portugal indtil 1 oktober, er saaledes ogsaa faldt fuldstændig til jorden. Selv den sidste anstrengelse har ikke lykkedes. Portugal er kommet til det resultat efter disse meddelelser, at det nytter ikke. Og at utenriksministeren i den forrige portugisiske regjering nu ogsaa har traadt ind i denne regjering, det skulde være en noksa klar besked om, at ogsaa den nye portugisiske regjering vil fortsætte den politik, som allerede den tidligere portugisiske regjering har tiltraadt. Og at den har det portugisiske folk med sig, viser ogsaa en artikkel, som stod allerede den 26de august - det er ikke mange dage siden - i "Jornal do Commercio" i Lissabon. Den lyder i oversættelse saaledes:

"I Palacio des Necessidades holdtes igaar møte i Conselto do Commercio Exterior, hvor utenriksministeren præsiderede, og var sammenkaldt i al hast for at behandle spørsmaalet om importen av hete vine i Norge.

Tilstede var herrerne, kst. generaldirektør for konsulats- og handelsvæsenet, generaldirektør for toldvæsenet, repr. for landbruksforeningen, Handels- og industriforeningen, repr. for handelsforeningen i Lissabon, repr. for vinavdelingen i samme forening, repr. for centralforeningen for landbruk, repr. for industriforeningen, repr. for koloniinteressene, repr. for handelsmarinen, repr. for handelsforeningen i Oporto, repr. for en kommission fra vindistriktet Douro, avdelingschef i utenriksministeriets økonomiutvalg og dets sekretær.

Utenriksministeren holdt en længere utredning over det emne, hvorfor møtet var sammenkaldt, forklarende grundene for den absolutte uenighet i forslaget, sidst fremsat av den norske regjering, og som blev overbragt av den nye chargé d'affaires for dette land."

Dette forslag blev oplæst, og en hel del herrer hadde ordet, og efterpaa erklærte alle enstemmig sin tilslutning til utenriksministerens orientering. Det viser sig saaledes ganske tydelig, at den fuldmagt som den portugisiske regjering hadde bedt om, og som den hadde faat, vil bli gjort til virkelighet, og jeg vil her gjerne faa lov til at citere den fuldmagt som den portugisiske utenriksminister har faat fra sin regjering. Det heter i artikkel I: "Regjeringen autoriseres til at forhøie indtil det 5-dobbelte de respektive maximaltaxter for skibsavgifter og andre toldavgifter for de skibe eller varer kommende fra eller med oprindelse fra nationer som paalægger Portugal maximaltaxter, som hitfører en differentiell eller disfavorabel behandling av portugisisk handel eller skibsfart; eller vedtar restriktioner som vanskeliggjør eller hindrer exporten av porutgisiske produkter til disse lande." Jeg ber bemerket, at det er det 5-dobbelte av de respektive landes maksimalsatser. Hvilken betydning det har nu at stenge

Spanien, det har vi allerede faat en ganske kraftig erfaring for. Vi har ogsaa seet, hvorledes de andre fiskeeksporterende lande florerer paa vor dumhet - vi kjender alle til de millioner vi allerede har tapt i form av mindre priser end vi ellers kunde ha faat paa dette land paa grund av at Spanien er blit stengt, vi har ganske kraftig kunnet konstatere den mindre-omsætning, som er en følge herav. Og det samme blir selvfølgelig tilfældet med Portugal, om det end blir i en ganske betydelig større utstrækning som for Spaniens vedkommende. Jeg for min del er fuldstændig klar over, at Portugal har for vore fiskerier, for vor eksport, været et av de aller bedste land, om jeg ikke skal si det aller bedste land, med hensyn til at kunne holde vore priser oppe - og hvad det vil bli til nu, det faar vi nok snart end yderligere erfaring for. Hvad det er for vor skibsfart, det fremgaar ganske tydelig av den meddelelse, som rederforbundet har sendt ut idag - der finder jeg i en artikkel idag:

"Til belysning av disse anførsler hidsætter Rederforbundet en tabel, som viser de optjente norske bruttofragter ved fart paa Spanien og Portugal i 1913. Totalbeløpet var for Spaniens vedkommende kr. 14,275,000 og for Portugal kr. 5,682,000, tilsammen kr. 19,957,000. Heraf i fart paa Norge kr. 1,615,000 og i fart utenom Norge kr. 18,342,000. I fart mellem Spanien og Portugal og Storbritannien kr. 9,412,000."

Jeg tror, at tallene taler fuldstændig for sig selv, og jeg vil som jeg sa isted, likesom hr. Halvorsen spørge: Hvad skal man nu gjøre? De vaaben, som vi tidligere har hat ihænde, de er fuldstændig faldt til jorden. Vi kan nu snart ikke lenger opta forhandlingerne. Naar den ærede statsminister, da vi diskuterte, hvorvidt dette møte skulde holdes for aapne eller lukkede døre, talte om, at forhandlingerne ikke var avbrudt, saa var jeg fuldstændig klar over situationen. Jeg antar ogsaa, at den ærede statsminister nu maa være klar over, at man praktisk talt kan kalde ogsaa disse forhandlinger med Portugal for avbrudt. Man søkte ogsaa halmstraaet nede i Spanien dengang, før forhandlingerne blev avbrudt; men Spanien kunde ikke, vilde ikke vente lenger, og det samme er ogsaa tilfældet med Portugal. Og jeg spør: Hvorlænge skal vi holdes for nar av denne regjering? Gaar det an for Stortinget, kan Stortinget forsvare at fortsætte paa den maate som det hittil har gjort? Er man ikke opmerksom paa alle de henvendelser, som hver dag gjøres til den norske regjering, praktisk talt fra hele landet, om at nu maa vi da sørge for at faa traktater istand med Spanien og Portugal? Det kan vel for øieblikket se ut, som om der ikke skulde være nogen fare paafærde, det kan se ut, som om vi kanskje kan greie os i øieblikket; men det nytter ikke at handle for øieblikket. I det øieblik krisen opstaar er det vel ikke saa galt; men for hver dag blir det værre og værre, det kan vi være ganske sikker paa. Jeg synes heller ikke, at de meddelelser som er kommet idag, er av den art, at de skal hemmeligholdes; jeg synes, at de bør offentliggjøres. I det hele tat tror jeg, det rigtige maa være

- saaledes som jeg allerede tidlig ivaar antydet, og som jeg ogsaa fremsatte forslag om - at det mandat, som Stortinget har git traktatdelegationen, bør ophæves, og at man nu maa være klar over, at skal man komme til et resultat - det være hvilket resultat det være vil - saa maa man føre forhandlingerne paa frit grundlag. Vi maa se, hvad vi kan faa, og saa faar det bli forelagt Stortinget til avgjørelse, hvorvidt vi skal akseptere de forslag som forelægges os fra Spanien og Portugal. Imidlertid er resultatene klare nok - for hver dag som gaar lider landet ganske betydelig under dette, og jo længer det gaar, desto vanskeligere blir det for os at opnaa nogen traktater. Ja, der er vel ikke tvil om det, at portugiserne og spanierne, som er inde i disse forhandlinger, de ler av os. Og det kan jeg saa godt forstaa efter den maate, hvorpaa der har været gaat frem. Som konklusion paa, hvad jeg her har sagt, vil jeg uttale, at jeg mener, at den herre, som nu fører disse forhandlinger - efter hvad han har sagt og efter hvad han har gjort - ikke længer bør føre disse forhandlinger. Der bør en anden mand til for at kunne komme til et resultat.

Wollnick: Det er gaat mig som de foregaaende talere, at jeg forgjøves i utenriksministerens redegjørelse søkte efter de punkter som skulde vække anstøt, naar der var tale om en offentliggjørelse. Jeg tror, det er gaat det hele storting, som det er gaat os, som nu har hat og har ordet, og jeg gaar ut fra, at Stortinget vil beslutte, at redegjørelsen i sin helhet meddeles pressen, og at likeledes ogsaa den debat, som blir ført i den anledning, blir offentliggjort. Med hensyn til resultatet av redegjørelsen, saa er jo forholdet i korte ord det, at forhandlingerne staar i stampe, og at man ikke kan komme længer, og der er i den anledning baade av hr. Halvorsen og hr. Larsen spurt, hvad regjeringen vil gjøre, hvorvidt den vil ta krigen, eller hvorvidt den vil søke mandatet ændret, hvad jo de to sidste herrer særlig ønsker. Selvfølgelig har det jo sin store interesse at høre, hvad regjeringen vil gjøre. Men jeg vil gjøre opmerksom paa, at vi nu har hat en høireregjering, som har sat sine bedste evner og kræfter ind paa denne forhandling, og vi har nu en venstreregjering, som sikkerlig har gjort alt, hvad den kan for at fremme et godt resultat; men baade høire- og venstreregjeringen har jo været like litet heldige. Jeg vil si, at jeg tror, der fra begge regjeringers side har været gjort alt, hvad der kunde gjøres, og jeg for min del kan derfor ikke slutte mig til de bebreidelser, som nu sidst fremkom fra hr. Larsen, spesielt likeoverfor venstreregjeringen. Men naar der spørges om, hvad regjeringen vil gjøre, mener jeg, at vi her i Stortinget ogsaa har ret til at spørge: Hvad vil Stortinget gjøre? Vil det la denne sak drive fremdeles, saaledes som der jo er utsigt til, at den maa, uten at der fremkommer noget resultat; finder det, at det er riktig? Efter min opfatning er det ikke forsvarlig. Jeg mener, at Stortinget ikke har ret til nu at "ta krigen" - som det heter - og jeg mener paa den anden side, at Stortinget heller ikke har ret til at ændre mandatet. De forhandlinger, som er ført, er ført stort set paa basis av den

folkeavstemning, som er blit avholdt. Hvad vort folk nu har krav paa, er, at kortene helt og uavkortet lægges paa bordet saaledes, at man nu faar besked om sakernes stilling. Og da mener jeg det eneste rigtige er, at Stortinget indanker saken direkte for folket og lar det svare i en folkeavstemning. Jeg mener, at det vil være til skade baade for nationale og økonomiske interesser, at saken driver fremdeles, og jeg mener derfor, at resultatet av det hele bør bli, at Stortinget hurtigst mulig beslutter, at det hele bringes ind for en ny folkeavstemning.

Bentzen: Den tidligere statsminister, hr. Halvorsen, uttalte, at det hastet med hensyn til denne sak; det hastet ganske overordentlig at faa denne sak fremlagt, som det het; for det norske folk. Jeg for mit vedkommende vil si, at jeg har en egen opfatning av, hvad den ærede representant mente, da han snakket om, at det hastet. Jeg hadde det indtryk av det foredrag, som den ærede representant holdt, at det var et i aller høieste grad politisk foredrag, et høireforedrag, som skal danne grundlaget i den kommende valgkamp. Og det er ingen hemmelighet, det er et faktisk forhold, som vi ser hver eneste dag her i landet nu - har gjort det i den sidste maaned og vil vise sig endnu mere i den tid, vi har igjen til valgene - at det, høire skal forsøke at ride ind paa her i Stortinget nu, det er brændevinet; det er der ingen tvil om. Vi kan læse aviserne; vi finder ikke en eneste diskussion om økonomiske saker; det er kun spørmaal om brændevin. Jeg for mit vedkommende vil ha sagt om de opplysninger, som er git her, og om de diskussioner, som er ført om traktatforhandlingerne, at jeg tror det hadde været heldig, om man ikke hadde været saa forsiktig, som særlig venstre har været med hensyn til gjennomførelsen av forbudsloven. Jeg tror, det vilde ha været heldig, om forbudsloven hadde været vedtat paa et tidligere tidspunkt. Jeg tror, vi da hadde staat sterkere, end vi nu gjør, likeoverfor Spanien og Portugal. Det er min mening, og det er en mening, som jeg tror deles av noksaa mange avholdsfolk her i landet. Men jeg vil ikke klandre regjeringen selvfølgelig for det arbeide, som den har nedlagt i traktatforhandlingerne; for jeg tror, hr. Wollnick har ret i det, at baade høireregjeringen og den nuværende venstreregjering har gjort det saa godt, de har kunnet, med hensyn til dette. Men der blev sagt et ord her av en æret representant en gang, og det var, at høire som parti betragtet det manglet kjærlighet til denne sak. Og det er det væsentlige, og jeg vil si, at det har hos høire git sig utslag i saa mange ting her i landet i det sidste. Jeg vil bare henvise den tidligere statsminister til, at han under traktatforhandlingerne mødte op paa høires landsmøte, og der blev netop vedtat en programpost som er stik i strid med det mandat, vi har git vore forhandlere. Jeg vil spørre: Er det en loyal optræden av høires fører, som tidligere har staat her og sagt, at folkeavstemningen skal respekteres? Jeg mener nei, det er stik det motsatte; det er en illoyal handling i høieste grad

overfor de traktatforhandlinger og skarp kritik overfor de vi nu fører. Og jeg vil ikke forhandlinger som føres for at tale om høirepressen, hvorledes hævde folkeavstemningens den har optraadt, det ligger resultat. Jeg vil si til høire, efter min mening under al kritik. Der er skrevet avisartikler, drevet en journalistik som saa at si gaar opfatning, og saa faar der staa ut paa at sælge landets selvstændighet, og det et slag om det i Stortinget. merkverdige er, at det aar vi Hr. Halvorsen uttalte sig hadde en høireregjering som ganske greit forsaavidt som han hadde et andet program og hvis sa, at det nytter ikke lenger kjærlighet var paa en ganske paa mandatets grund. Men anden side i denne sak, da var hvorfor fremsætter ikke høire den rusdrikvenlige presse her i mandatatet? Nei landet meget snil og pen og forsiktig, de hadde ikke et ond ord at si dengang. Men jeg vil spørre: Hvad gjorde høireregjeringen det aar den hadde magten? Gjorde den noget andet end at sende og motta det ene telegram efter det andet og holde paa paa den maate? Den ærede repræsentant, hr. Halvorsen sa, at kontingenteringsspørsmålet er hovedsaken, og saaledes anskuer vi saken, sa han, altsaa den tidligere høireregjering. Men det som jeg har været forbauset over efter al den procedure som her er ført fra høires repræsentanter er, at der ikke er fremkommet et forslag, som gir uttryk for hvad høire vil. Hvad er det som gjør at høire ikke fremsætter forslag? Er det fordi de er ængstelig for at fremkomme med et forslag om, at Stortinget skal ændre mandatatet, er de trods alt ængstelig for folkets mening som er uttrykt gjennom folkeavstemningen? Fremsæt et forslag om det partiet vil i denne sak, og ikke driv her med procedure og kritik og den slags! Det var ganske betegnende at høre den tidligere statsminister Halvorsen si idag, at han vilde ikke uttale sig om det foreliggende forslag, men allikevel føres der en vældig

'
- naar de ikke det gjør, er det fordi det er en lidt vanskelig sak at fremsætte et saadant forslag i Stortinget uten at forelægge saken for en ny folkeavstemning, det er det som naturligvis er grunden for at høire ikke har vovet under sin regjeringstid og heller ikke nu at fremsætte forslag om at mandatet skal ændres. Jeg er opmerksom paa at hr. Larsen har hat enkelte forslag her, men jeg regner ikke det for høires forslag. Jeg vil altsaa saa sterkt jeg kan, pointere at høirepartiet i denne situation ingensomhelst ret har til at kriticere. De har hat regjeringsmagten et aar, de hadde anledning til at fremsætte og faa vedtat sine forslag, de kunde jo ha gjort regning paa flertal for sin opfatning - efter hvad de har sagt, - og naar de fremkommer med den slags uttalelser, synes jeg ikke man bare skulde staa og kriticere, men man skulde fremkomme med virkelig positive forslag. - Med hensyn til det som blev nævnt av repræsentanten hr. Wollnick om en ny folkeavstemning, saa vil jeg si, at det vilde jo i aller høieste grad være paafaldende nu at forelægge denne sak for en ny folkeavstemning. Folket har talt, og det gjælder for denne forsamling at respektere denne folkevilje og at gjennomføre den paa en saadan maate at forbudet for brøndevin og het vin blir effektivt. Det er den opfatning vi har i denne forsamling, og jeg mener at det gaar ikke an at ta folkeavstemningen paa en saa let maate, at fordi om man ikke faar det resultat som man kunde ha ønsket sig, saa skal spørsmålet straks forelægges en ny folkeavstemning. Jeg vil henstille til regjeringen at den søker at fastholde mandatet. Jeg tror det er det eneste solide standpunkt, og jeg vil si for mit vedkommende - og jeg vil gjøre det paa vegne av det parti jeg tilhører - at vi vil ikke være med paa at selge landets selvstændighet i strid med folkeavstemningens resultat for at faa brøndevin og het vin i landet.

O.C. Müller: I anledning av den sidste ærede talers uttalelse om at man nu i valgdiskussionen ikke hører tale om de økonomiske spørsmål, men at det gjælder spørsmålet om brøndevin, saa vil jeg faa lov til at spørre hr. Bentzen, om han virkelig ikke endnu forstaar, at der er den nøieste sammenheng mellem de økonomiske spørsmål og venstres forbudspolitik? Forstaar ikke hr. Bentzen den dag idag at der staar store økonomiske interesser paa spil netop i det spørsmål? Det er forbløffende at man skal høre den slags uttalelser. Hvorfor stiftes der idag opover Nordland, Finmarken og langs den hele kyst politiske ny-organisationer av høire og frisindede? Tror hr. Bentzen at det er for at faa brøndevin? Nei, det er nok de økonomiske interesser som fremtvinger de organisationer. Det burde hr. Bentzen forstaa, og hvis han ikke gjør det, saa vil han nok komme til at forstaa det naar valget er over. Saa spurte hr. Bentzen: Hvad gjorde høireregjeringen? Høireregjeringen gjorde det den hadde pligt til at gjøre: den forsøkte at gjennomføre mandatet. Men det lykkedes ikke, og det lykkes heller ikke nu. Saa vil jeg spørre: Hvorfor blev regjeringen styrtet? Jo, den blev netop styrtet, fordi den vilde fremsætte de forslag som hr. Bentzen

etterlyste - det trodde jeg hr. Bentzen ogsaa vidste - idet den vilde gjennomføre medicinsk rationering for derved at skape grundlag for traktatforhandlinger, som kunde bringe et godt resultat, men det blev høireregjeringen forhindret fra at gjøre og det har ikke den ansvar for. Jeg vil ha sagt dette til hr. Bentzen, for vi kjender disse orgeltoner, men der ligger nok ikke saa megen realitet i det. - Men hensyn til saken i sin almindelighet saa kan jeg i alt væsentlig henholde mig til hvad hr. Halvorsen har sagt, og ogsaa for en ganske væsentlig del til hvad hr. Larsen har sagt, saa jeg skal ikke hefte mig ved saken i dens almindelighet. Jeg tror forresten at disse diskussioner begynner at bli trøttende, det er at si det samme op og op igjen og det gidder jeg virkelig ikke gjøre længer. Vi vet alle, hvad det gjælder, og hvad som staar paa spil, og denne periode faar ha sit naturlige forløp, og den faar sit naturlige forløp i form av en krise av en eller anden art. Jeg frygter for at utløpet av det blir en ydmygelse for landet saaledes som i 1909. Jeg skal ikke si noget mere om det, enskjønt jeg hadde en hel række ting jeg kunde ha lyst til at si, men jeg gidder virkelig ikke, for man forstaar saa godt stillingen her i Stortinget, saa talemaater for lukkede døre har ingen betydning. Men før jeg slutter skal jeg tillate mig at læse op et telegram fra Kristiansund, det er sendt idag kl. 10,35. Det lyder saa:

"Santiago begynner indlastning idag for Lissabon, mottok netop telegram fra Lissabon at toldforhøielsen indtræder tirsdag hvorfor agenten fraraader skibning da kjøperne gjør vrøvl eftersom nytold ved tvungen guldbetaling blir prohibitiv. Da partiene klargjort lægter og damperrum betinget vil annulation foraarsake større tap. Anmoder Dem om gjennom utenriksministeren foranledige Portugal toldklarere Santiago gamle toldsatser."

Jeg vil faa lov til at overrække dette telegram til utenriksministeren og haaber at han gjør sin indflydelse gjældende for at skape en ordning i dette spørsmal, et av de første som indtræffer med hensyn til Portugal. Jeg vil bare tilslut i sin almindelighet si, at skrinet med det rare i, som jeg ventet skulde aapnes, er aapnet, og hvad det indeholder tænker jeg man kan la offentligheden se - der er ingen betænkelighet ved det.

Utenriksminister Ræstad: Jeg har indtryk av at den debat som har været ført, egentlig hadde hørt hjemme i et møte for aapne dører, og at den vil komme til at bli gjentat mere eller mindre der. Det er vel derfor ikke grund til at opta debatten netop i hele sin politiske bredde akkurat nu, og jeg skal bare faa lov til at gjøre nogen forholdsvis korte bemerkninger. Repræsentanten hr. Halvorsen fremhævet, at jeg hadde ikke hat ret, naar jeg - som han mente - uttalte, at Wedel Jarlsberg ikke var orientert. Jeg vil bare faa lov til at si til hr. Halvorsen, at det jeg forsøkte paa dengang var at overbevise ham om, at det var to forskjellige ting: at forhandle, naar man selv var forberedt paa at gaa fra det grundlag, man forhandlet paa, - og at forhandle, naar man vilde staa paa det grundlag, man forhandlet paa. Hr. Halvorsens regjering

forberedte det forslag, som har været omtalt, derfor kunde man ikke vente at den regjerings ord, naar den talte for et mandat, som den holdt paa at gaa fra, hadde vegt i Spanien. Hvis det mandat, som Stortinget hadde sat op, skulde ha nogen chance, saa maatte det bli ført frem av en regjering, som stod paa det mandat. Repræsentanten hr. Halvorsen og de andre som har sluttet sig til ham, det er for dem meget om at gjøre, at vi skal offentliggjøre disse forhandlinger i sine detaljer, fordi det er dem om at gjøre at det norske folk skal "se sandheten i øinene", som det heter, og det er dem meget om at gjøre at det skal se sandheten i øinene, fordi de ønsker, at det som paa den maate kommer frem skal ske - de ønsker at de vanskeligheter som har taarnet sig op skal være uoverstigelige, de ønsker at det norske folk skal tro, at det ikke nytter, derfor vil de ha det frem akkurat nu. Jeg tror at mange forhandlinger vilde blit avbrudt i verden uten resultat, hvis man hadde kastet frem for offentligheten alle de motsætninger som møtes og som ofte tilspidser sig gang efter gang, indtil man tilslut finder en løsning. Men de, som ikke ønsker at man skal finde en løsning, maa ønske at man skal kaste dette frem saa snart som mulig, forat alt skal begynde at virke og koke, for at det skal stoppe. Der er i disse beretninger jeg har læst op, fortrolige beretninger fra denne regjerings underordnede embedsmænd til denne regjering om hvorledes de har opfattet tingene, og hvis man skal offentliggjøre saadanne indberetninger fra repræsentanter i fremmede lande, hvorledes vil da disse repræsentanters stilling bli i de lande efterhvert? Der er indberetninger om foreløbige standpunkter, der er indberetninger om krasse uttalelser. Man kan si, at det kan ikke nytte, vi kan ikke forlange at Portugal skal behandle os som andre, vi kan ikke forlange at vi skal bli like godt behandlet som de andre. Vi kan ikke forlange, at vi skal bli saaledes behandlet som Amerikas forenede stater. Men der er en moralsk magt i dette, som kommer tilsyne i de portugisiske myndigheters egen holdning - de kommer tilbake til det - det er en moralsk magt i det, at de skridt man skal ta for at beskytte sine interesser, skal man ta mot alle og ikke bare mot den som man tror er svak og splidagtig med sig selv, og saa skal man ikke ta dem like overfor de andre, som man tror staar fast paa sin mening.

Og saa var det noget andet, som ogsaa kom frem gang paa gang. Det var dette, at i disse forslag, vi stiller, kommer vi med ben, slængte snart det ene og snart det andet, og bordet fanger. Vel, de to ben, som hr. Halvorsen viftet med, passer ikke rigtig. Det ene ben var, at vi hadde bundet os til den spanske lovgivning med hensyn til analysecertifikater. Der var én stor feil ved det forslag, som blev fremsat under hr. Halvorsens regjering av minister Wedel i Madrid, og det var netop, at det bygget paa den spanske lovgivning uten undtagelse. Vi maatte gaa fra det, fordi den spanske lovgivning ikke tilfredsstillter os. Nu har vi for at komme den spanske regjering saa meget som mulig imøte tat op det Halvorsen'ske forslag med én tilføielse: vi maatte ha garanti for, at den vin, som kommer, ikke skal være tilsat med alkohol. Og det andet var, at vi hadde tilbudt Spanien at

bestemme toldsatserne for sydfrugter. Det har vi ikke gjort, vi har sagt, at de skal komme med et forslag.

Saa er det spørsmaal om, hvor længe vi vil holde paa med dette. Jeg forstaar godt, at dette spørsmaal reises av dem, som mener, at saa snart som det konstateres, at der er vanskeligheter, skal vi i knæ, jeg forstaar godt, at det spørsmaal reises. Vi har hat toldkrig med Spanien siden 20. september, vi har kanske toldkrig med Portugal fra imorgen. En nation, som ikke taaler mere, end det fremgaar av det, de herrer repræsentanter av det parti, hr. Halvorsen tilhører, sier - det land blir jo let at haandtere. Vi har sagt til vore repræsentanter, og vi sier til dem, som fører vor tale i de andre lande, at vi staar paa folkeavstemningens grund, og vi staar paa stortingsmandatets grund, og folkeavstemningen er ikke forandret. Til trods for alt hvad demagoger kan reise av stemninger i dette land, er ikke folkeavstemningen forandret, og Stortingets mandat er heller ikke forandret, og saa længe de to merker staar, saa skal det norske folk finde den norske regjering under dem.

F.L. Konow: Ved den nye regjerings tiltræden blev hovedstedet for forhandlingerne, som tidligere hadde været i Madrid og Lissabon, lagt over til Kristiania. Det var den norske utenriksminister, som da paatok sig at føre forhandlingerne med utlandet og benytte som mellemed til disse forhandlinger vore repræsentanter, chargé d'affaires, delvis i Madrid og delvis i Lissabon. Tidligere var det saaledes, at det var en utsendt minister, minister Wedel, som førte forhandlingerne for den norske regjerings regning - en minister, som i lang tid hadde opholdt sig i Madrid, hadde gode forbindelser dernede, som stod i et intimt venskapsforhold til en række fremtrædende politikere. Det var ganske naturlig da, at minister Wedel under de forhandlinger, som han førte der, hadde adgang til at komme i berøring, naarsomhelst han ønsket det, med indflydelsesrike folk i Madrid og Lissabon. Derfor var der al grund for Stortinget, regjeringen og det norske folk til at vente, naar en saa fremtrædende repræsentant førte forhandlingerne, at man kunde komme til et gunstig resultat. Nu føres i Madrid og Lissabon forhandlingerne gjennem vore chargé d'affaires og for det sidste steds vedkommende ved en helt ny mand. Jeg synes at se, at det er en ny mand, netop deri, efter hvad jeg har hørt oplyst fra den ærede utenriksminister, at de konferanser, som vor chargé d'affaires hadde, var væsentlig med en række underordnede embedsmænd. Det er ikke saa let for en chargé d'affaires at faa underhandle med den ansvarlige utenriksminister og med regjeringen, underhandlingerne har derfor fundet sted i stor utstrækning med underordnede embedsmænd. Jeg vil gjerne faa det konstatert, idet jeg er ikke sikker paa, om det er en fordel for Norge at føre underhandlingerne paa den maate. Den nuværende forhandlingsmaate har den fordel, at hver enkelt sak kan forelægges for den norske regjering og kan bli diskutert her; men hvorvidt man kan faa ført sine forslag frem med den samme tyngde og samme kraft, som man vilde faa, om man hadde hat en

repræsentant, som var særlig kjendt paa de udenlandske forhandlingssteder, mener jeg kan være tvilsomt.

- Det blev av den ærede utenriksminister pekt paa, at den tidligere regjerings stilling til underhandlingerne like overfor Portugal og Spanien ikke var saa sikker, fordi der kunde næres tvil om, hvorvidt vedkommende lande hadde hel tillid til, at en høireregjering kunde faa ført sine krav frem med samme sikkerhet som en venstreregjering. Vi har jo hørt det av hr. Bentzen, som omtalte, hvad der tidligere har været sagt i denne sal, at en høireregjering manglet kjærlighet til mandatet og til avholdssaken. Er det saaledes, at den nuværende venstreregjering har større kjærlighet til avholdssaken? Og jeg kunde være fristet til at spørre: hvorledes ytrer denne kjærlighet sig teoretisk eller praktisk, eller under hvilke former kommer denne kjærlighet tilsyne? Det kunde være ganske interessant at faa klarhet over det. Med hensyn til den nuværende regjerings indflydelse paa utlandet, paa Portugal, at den skulde staa saa meget sikrere, oplæste den ærede utenriksminister i sin beretning en uttalelse fra Portugal, hvori det blev sagt, at de trodde, at det norske forslag var ikke oprigtig, det fik man altsaa kastet i ansigtet. Saavidt jeg skjønner siger man ikke inden den diplomatiske verden saa sterke ting som det. Man siger dem ikke saa ret ut. Og jeg synes ikke det er smigrende for den norske nationalfølelse at vi skal faa kastet den slags bemerkninger i ansigtet. Den slags bemerkninger er i ethvert tilfælde ikke kastet i ansigtet paa den avgaaede regjering, det er sikkert. Naar det har været talt ogsaa om, at forholdene her hjemme kunde paavirke Spaniens og Portugals stilling, mener jeg det er helt urigtig. Man maa kjende de to lande meget daarlig, hvis man tror de lar sig paavirke i saadanne saker i nogen overveiende grad fra utlandet. Det er deres egne forhold, som tilsiger dem at de maa indta den stilling de tar. Jeg har oplyst tidligere, at der er en portugisisk lov fra 1908 som siger, at ingen portugisisk regjering kan avslutte traktat med utlandet uten at vininteresserne er tilgodeset. Jeg skjønner ikke hvorledes man mener at kunne komme forbi det. Og der staar vi altsaa med en portugisisk lov paa den ene side, og med et norsk stortingsmandat og en folkeavstemning paa den anden side. Hvad selve mandatet angaar, saa har jeg altid hat den opfatning at det har været særdeles upraktisk at føre forhandlinger med et fremmed land efter at Stortinget paa forhaand har git et bundet mandat. Erfaringsmæssig har det vist sig, at regjeringene først fører underhandlingerne frit, saaledes at man da kunde "fire og hale", som det siges, hvad der er nødvendig ved enhver avslutning av en handelstraktat; og først derefter lar de sin nationalforsamling komme ind. Vi har gjort det motsatte. Vi har gaat bort fra det som erfaringsmæssig har vist sig at være det rigtigste, og vi har villet gaa vore egne veie. Jeg tror ikke det er nogen heldig begyndelse, naar det gjælder at føre norsk utenrikspolitik. Jeg tror det vil vise sig, at den eneste maate hvorpaa vi nu kan faa traktater med Spanien og Portugal igjen, det er at Stortinget løser mandatet, gir fuldmagt til en regjering til at søke at faa traktater istand, og at de traktater derefter blir gransket av

Stortinget, saa Stortinget da kommer med i sidste instans. Det er efter min mening praktisk set den eneste maate, hvorpaa vi kan komme til en avslutning av traktater. Det er naturligvis ikke saa at vi skal bli tvunget i knæ, der er ingen nation som blir tvunget i knæ uten gjennom en virkelig krig, - men ved en traktatavslutning er der jo interesser paa begge sider, og det er netop gjennom en fredelig underhandling, og ved at der fra begge parter vises imøtekommenhet, at en avslutning av traktater kan finde sted. - Der har av tidligere talere været paapekt den skadelige indflydelse, som den nuværende tilstand har likeoverfor fiskehandelen. Det er jo en ting, som enhver kjender til. Traktatforhandlingerne virker deprimerende. Og det er ingen tvil om, at naar vi ogsaa kommer i en toldkrig med Portugal, vil forholdene bli yderligere forværret. Og at det vil gaa ut over norsk næringsliv paa en ganske anden maate end det gaar ut over det spanske og det portugisiske næringsliv, siger sig jo selv, for her gjælder det jo ganske andre bærende interesser for hele vort land end det gjælder derute. Der er jo ogsaa den svakhet ved en toldkrig, som jeg gjerne ogsaa vil ha nævnt, - jeg kunde nævne eksempler paa det fra de toldsatser, som har været paalagt norske varer i utlandet - at naar man i en toldkrig i et andet land i altfor lang tid er blit paalagt de høie toldsatser, kan det vise sig at de høie toldsatser i utlandet f.eks. paa norske varer, kan virke derhen at det blir den norske vares pris som blir kastet ned, prisen i det fremmede land blir staaende, og utlandet faar forhøiede toldsatser som indtægt. Det er altid en fare. Spanien har nu paa en maate anledning til at kunne uteksperimentere dette forhold. Der har været anledning til at se gjennom en længere tid hvorledes de forhøiede toldsatser vil komme til at virke. Spanien har bruk for penge - det har jo forresten alle statskasser, men ganske særlig Spanien paa grund av de forhold som de nu er oppe i med krig, og de ser sig om efter nye indtægtskilder til statskassen. Da er det jo en klar sak, at hvis de kan se at en høiere toldsats i længden virker saaledes at prisen paa den norske vare gaar ned, og den spanske konsument ikke betaler mere, men den spanske statskasse faar en høiere betaling, da vet de jo naturligvis hvordan de har at forholde sig. Rusland har uteksperimentert den slags forhold før. De paala os før krigen told paa vore produkter, som var til stor skade for norsk næringsliv. Hvis vi skal fortsætte paa denne maate, og hvis der er tale om at toldkrigen med Spanien og Portugal blir av varighet, er der ingen tvil om at fiskerinæringen vil faa et slemt støt. Vor skibsfart vil ogsaa faa et slemt støt, og ligeledes noget som ligger hele nationen paa hjertet, nemlig værdien av den norske krone, den vil ogsaa faa et meget slemt støt. Det kan man ikke komme fra. - Saa er der talt om offentliggjørelsen av denne debat. Jeg mener det norske folk nu har krav paa, at hemmelighetskrammeriet holder op, og der kan ikke være nogetsomhelst at risikere ved, at ialfald de spanske og de portugisiske noter blir offentliggjort; for dem kjender jo Spanien og Portugal; hvorfor kan vi da ikke offentliggjøre dem? Det eneste som der naturligvis maa tas hensyn til - det kan jeg være enig med den ærede utenriksminister i - det er de norske chargés d'affaires', de norske utenlandske embedsmænds

kommentar til hvad der er uttalt utenfra. Det er jo klart, at det ikke egner sig til offentliggjørelse, men det er ogsaa det eneste som ikke burde offentliggjøres. - Og saa var det tilslut et ord om folkeavstemningen. Ja, det siges nu, at folkeavstemningen kan man ikke komme forbi. Men der er dog den ting at bemerke ved folkeavstemningen, at den indeholdt to spørsmaal; den indeholdt spørsmaal om hetvin og om brændevin. Og la oss da være oprigtig og si, at det var brændevinet som trak hetvinen med sig; men det som for øieblikket lægger den største hindring i veien for avsluttelsen av traktat med Spanien og Portugal er netop hetvinspørsmålet, og hetvinen blev trukket med av brændevinet. Desuten maa man ogsaa ta hensyn til forutsætningen; forutsætningen for at man skulde gaa til et forbud, som det var tale om ved folkeavstemningen, var, at vi skulde faa vore traktater i orden, og det er jo dem vi nu har vanskelig for at faa bragt i orden. Oppositionspartierne har jo git den nuværende regjering anledning til at kunne underhandle i flere maaneder. Jeg har den opfatning, at den nuværende regjering, da den tiltraadte, saa ganske optimistisk paa situationen, og mente at den meget snart skulde faa istand handelstraktater med Spanien og Portugal. Hvad der hittil, saavidt jeg har hørt opløst, har været underhandlet om, det er jo kun de mindre ting, det er om detaljer, om bagateller. Man er likesom den hele tid gaat utenom det store, det virkelige kjærnepunkt. Man piller og piller paa detaljerne, man retter litt her og der - det er bare bagateller - men det store spørsmaal er man hittil ikke kommet til noget resultat om. Men man maa jo engang se sandheten i øinene og si: Nu gaar vi løs paa det virkelige, det store og brændende spørsmaal i det hele! En regjering, som har kraft, og som virkelig vil gjøre en indsats for noget, den faar da starte den indsats og gaa ret paa spørsmålet saaledes som det arter sig. Og vi vet jo allesammen, hvad det gjælder.

Præsidenten: Præsidenten foreslaar nu, at tiden for de talere som herefter indtegner sig, begrænses til 5 minutter.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Gunnar Knudsen: Det som har foranlediget, at denne sak har trukket mere i langdrag end man hadde haabet paa ialfald, det er vistnok den omstændighet, at der nu er foregaat ministerskifte baade i Portugal og i Spanien, og det er jo ganske naturlig, at de nye ministre maa ha litt tid til at sette sig ind i et saapas viktig spørsmaal som avsluttelsen av en handelstraktat. Forøvrig vil jeg gjerne for mit vedkommende faa fremkomme med det jeg har oppfattet nu er hovedspørsmålet i denne debat og - kan man gjerne si - mellem partierne indbyrdes her i salen. Jeg tror man bør være enig om, at det er kontingentsystemet, som er det avgjørende for, hvorvidt man kan bli staaende og faa Stortingets beslutning gjennomført eller ikke. Paa den anden side vet vi jo, at høire har forladt standpunktet og gaat over til forbudets avskaffelse; det har jo høire sat paa sit program. Og det vil de jo ogsaa ha gjennomført. Det er jo kommet paa det rene nu, at de holdt paa

at forberede det likeoverfor traktatforhandlingerne med Spanien og Portugal; de holdt paa at gennemføre det og vilde ha forelagt Stortinget det som kaldes frit grundlag, det vil altsaa si: at kaste forbudet overbord, ophæve forbudet. Naar vi som staar paa det av Stortinget fastsatte mandat, skal drøfte dette spørsmal videre, maa vi bringe paa det rene, hvorvidt det kan gjennomføres under diskussionen om kontingentsystemet. Høire har avvist det. Hr. Halvorsen har som statsminister, og efterat han gik av som statsminister, hævdet meget sterkt, at kontingentsystemet kommer i strid med mandatet. Jeg hævdet det motsatte standpunkt, og det gjør jeg fremdeles. Jeg kan ikke forstaa, at det kommer i strid med mandatet. Mandatet indeholder som sin kjærne og sit hjerte det, at forbudet skal opretholdes, og det blir opretholdt om man sætter kontingenten til 300.000 eller 200.000 eller 500.000; forbudet blir opretholdt like fuldt. Det som ikke brukes her i landet til medicinsk, teknisk bruk o.s.v., det blir ikke utdelt, det blir ikke gjenstand for fri handel, hvilket - som den tidligere utenriksminister Michelet sa her i et møte for lukkede døre, som herrerne vistnok vil erindre - var Spaniens mening, efter hvad man i utenriksdepartementet hadde tænkt sig, om end under tvil, sa han. Men det er altsaa ikke meningen; det er fuldt paa det rene. Spanien gjør ingen fordring paa at blande sig ind i den maate, hvorpaa denne kontingent, denne hetvin blir benyttet. Det er noget som vi selv raar for. Og da - som jeg har uttalt gjentagne gange før her i denne forsamling - kan jeg ikke forstaa, at der er nogen særlig grund til, eller rettere sagt - jeg vil bruke det uttryk -: dersom man kan kjøpe en traktat, som forøvrig svarer til vore interesser, ved at forhøie denne kontingent, om det skal bli 200.000 liter, kan jeg ikke forstaa, at man ikke skulde gjøre det, og jeg synes det er et billig offer; det er min oprigtige mening. Og jeg viker paa ingen maate tilbake for at yde det offer. Hvad man vil gjøre med denne vin, det er forsaavidt et helt underordnet spørsmal. Der tror jeg egentlig det viktigste av alt nu ligger. Kan ikke regjeringen gjennomføre traktatforhandlingerne med Portugal og Spanien med det forslag som er fremsat, 200.000 kg. fra det ene land og 300.000 kg. fra det andet land, faar man gaa med paa en forhøielse; Spanien har erklæret at med 500.000 kg. er det straks villig, og Wedel har forklaret at det viktigste av alt var kontingentspørsmålet. Da ser jeg ingen anden utvei, og jeg synes ikke det er noget særlig stort offer om vi gaar med paa det. Kan vi forøvrig faa vilkaar som tilfredsstillende vore krav, saa synes jeg vi skal gaa ind paa det. Naar exporten fra Portugal til Norge i krigsaarene har været endog oppe i - jeg tror det var 40000 hl., er det naturligvis noget som man ogsaa i Portugal har været opmerksom paa, at det ikke har været til forbruk i Norge, men at dette uhyre kvantum har været forbrukt i andre lande, og at det bare har været en transithandel. Men Portugal siger 8000 hl., det vil vi ha, men 5000 hl. kan vi ogsaa diskutere. Om vi nu fik det for 4000 hl. da? Det kan nok være det er budt lidt for litet fra norsk side, det vet jeg ikke, men den vei faar vi gaa, jeg ser ikke nogen anden utvei, og da kan vi opretholde baade folkeavstemningen og mandatet efter min mening. Siden man har nævnt tolden paa sydfrugter,

vil jeg si som min mening - jeg tror jeg har sagt det før i møte for lukkede dører, men jeg vil i hvert fald gjenta det, at den told vi har paa sydfrugter den var før den sidste forhøielse saa liten, at den spiller en svært liten rolle. Og jeg vil legge til at jeg for mit vedkommende endog vil gaa med paa at gi det helt frit, og gjerne ogsaa traktatbinde toldfrihet for salt. Det tror jeg godt vi kunde gjøre, og det antar jeg de vil sette pris paa, den slags indrømmelser tror jeg de vil sette pris paa, og jeg tror vi skulde strække os langt i saa maate.

Ja, det var med hensyn til disse spørsmåal, altsaa de rent saklige. Saa vil jeg nævne lidt angaaende skibsfartens forhold til en mulig toldkrig. Ved den toldkrig vi har med Spanien vet jeg ikke av at skibsfartens kaar er skadet i nogen henseende. Men forhøies skibsavgifterne til det 5-dobbelte i Portugal er det klart at det vil være generende, men jeg vil legge til at vor skibsfart paa Portugal er meget liten, spiller en svært liten rolle, naar man ser bort fra de rutegaaende fartøier spiller den svært liten rolle; for Spaniens vedkommende er det jo ikke ganske saa, det er jo et større land, og der er vor skibsfart større, men der er det altsaa ikke nogen 5-dobling av skibsavgifterne, saa det gaar ikke an at regne som det er gjort i aviserne idag, og som det er gjort av enkelte her i salen, - det gaar ikke an at regne med at ogsaa Spanien har 5-doblet sine skibsavgifter. Jeg kjender ikke noget til det. Forøvrig vil jeg ogsaa si med hensyn til fragtmarkedet, at det er internasjonalt, og fragterne hele verden over kan man si staar praktisk talt ensartet. Man maa kunne gjøre den slutning at fragterne, naar jeg undtar svingninger av mindre betydning, vil være like gode og like fordelagtige hele verden over. Hvis det ikke passer mig at sende mit skib til en fragt til Amerika, men jeg tror der er bedre fragt til Brasilien eller til Syd-Afrika, saa sender jeg det dit. Det er overveielser som der naturligvis altid trænges endel, ikke saa litet erfaring for, men fragtmarkedet er praktisk talt ens hele verden over; det er like fordelagtig hvilken fragt man seiler paa, det er en given sak, det er grundlaget. Hvis ikke det var grundlaget er det selvsagt at skibsrederne vilde sende sine skibe der hvor den bedste fragt var at faa, men da vilde markedet der bli overfylt med tonnage, og fragterne vilde synke. Den internasjonale konkurrance gjør at fragtmarkedet stort set over hele verden er det samme; naar jeg undtar ruteskibene som naturligvis er bundet av sine ruter, saa er tramptonnagen noksaa uavhengig naar det gjælder fragtmarkedet paa de forskjellige steder i verden. For time charter befragtningen er det naturligvis saa, at en indskrænkning i den frie anvendelse av vedkommende fragtede skibe er en ulempe, men jeg vil legge til at de fleste time chartrede fragter som nu er i markedet har en bestemt fart for øie, og har de en bestemt fart for øie er det uten betydning om et enkelt land er praktisk talt lukket. Saa jeg tror man er tilbøielig til at overdrive betydningen for skibsfarten. Men naturligvis, vi er alle enige om det, at det allerbedste er likeoverfor alle land og likeoverfor alle slags forretninger, enten det er skibsfart eller handel eller alle andre næringer, at markedet er frit

overalt. Det er jo klart at det er det bedste, og en toldkrig kan man ikke gaa ut fra kan bli langvarig. Det vilde være ganske urimelig. Man maa gaa ut fra at folk er saa forstandige paa begge sider at man finder en utvei.

Der var tale om at offentliggjøre notevekslingen mellem disse vinlande og Norge. Ja, dertil vil jeg bare si at det første vilkaar er selvfølgelig at den anden part gir sit samtykke. Norge kan jo ikke uten videre offentliggjøre noter som er avgit av den spanske og den portugisiske regjering. Det vilde være en høist besynderlig fremgangsmaate. Saa det gaar jeg ut fra som et første vilkaar. Og om der da er grund til at offentliggjøre den noteveksling som hittil har fundet sted, har jeg mine tvil om. Og jeg vil hverken stemme for eller opmuntre regjeringen til at gjøre det. En anden sak er det at der gis en redegjørelse før valgene. Det vil jeg gjerne være med paa, siden det er et saadant stort nummer under valgene. Saa der bør almenheten ha en offentlig og under ansvar avgit utredning. Det bør der være, hvis ikke forholdet imidlertid er ordnet - og det maa jeg si, det haaper jeg paa, og det har jeg en viss grad av tro paa. Det kan være ordnet inden valgene og bør være det. Naar det forøvrig her fra fiskeridistriktene tales om, at det er av saa stor betydning for fiskeriene at faa traktatene istand, saa er det jo noget vi naturligvis alle er opmerksom paa. Det er jo klart at det er netop det som er et av de viktigste spørsmål under traktatforhandlingene. Men det er jo et lyspunkt, at for tiden - jeg understreker for tiden - gaar fisken og har gaat ganske bra. Det er jo et lyspunkt som vi skal være fornøiet for. Og det staar vel ogsaa i forbindelse med den omstændighet at det opfiskede kvantum iaar er saa litet i forhold til hvad det ellers pleier at være. Saa for øieblikket er der vistnok ingen grund til at klage. De som har grund til at klage er vel dem som har solgt sin fisk for tidlig, tænker jeg, og som har faat for litet for den.

Saa er der en legende som har gaat i pressen og som er kommet igjen under debatten her idag. Jeg har dementert den i pressen under henvisning til det stenografiske referat som blev optat av mit foredrag i Skien. Det gjælder skolekommissionen og de omstændigheter, hvorunder høireregjeringen tok sin avsked. Og jeg henviser til den, og gjentar det. Og jeg forlanger at bli trodd. For jeg gjentar her det som jeg har sagt før offentlig: Jeg lyver ikke, jeg har aldrig gjort det i mit liv, og jeg haaper at jeg kan gaa i min grav uten at gjøre det. Det spørsmål om regjeringens avgang var ikke drøftet i forbindelse med skolekommissionen og dens nedvotering her i Stortinget. Det spørsmål var ikke drøftet i venstreforeningen, ikke i venstres styre. Men der var en almindelig uvilje mot den store kommission og dens sammensætning. Og det gav sig det uttrykk under behandlingen i venstreforeningen derhen at det var ikke en eneste en, som tok denne mægtige skolekommission i forsvar. Men det var den almindelige opfatning at det gik umulig an at gaa med paa en saadan kommission, og det som man la særlig vekt paa var det at folkeskolen paa landet var svakt repræsenteret. Det er forholdet. Man hadde tænkt sig at kirkeministeren vilde gaa. Men man hadde ikke tænkt sig at hele regjeringen vilde gaa.

Men saa vil jeg lægge til det, at bakefter, da man fik vite at høire forberedte at kaste forbudet overbord og forelægge Stortinget forslag om at føre forhandlingerne paa det som de kalder frit grundlag, ja da var vi vel fornøiet med at regjeringen var gaat. Det lægger jeg til. Men det kom bakefter.

Ja, jeg vil tilslut ikke negte for at det forekommer mig at høires optræden likeoverfor folkeavstemningen staar ikke i den bedste overensstemmelse med deres eget program. De hævder nu i sit nye program at folkeavstemningsprincippet bør indføres i vor lovgivning. At de da, trods dette, vil gaa løs paa at ophæve, ikke ta hensyn til, den folkeavstemning som er avholdt for to aar siden og væsentlig efter tryk fra høires side, det forekommer mig staar ikke i den bedste overensstemmelse med høires egne principper og deres valgprogram, det nye valgprogram.

Statsminister Blehr: Vi kunde alle være saa nogenlunde paa det rene med, hvorledes denne debat i det hele tat skulde fortone sig. Men det som jeg ikke hadde ventet i samme grad som det er skedd, det er at den tidligere regjeringschef og et medlem av delegationen optrær med den kritik likeoverfor den nuværende regjering som de har levert her. Jeg maa da minde om, hvorledes situationen var, da den nye regjering tiltraadte. Men jeg skal først gjøre opmerksom paa, at den traktatdelegation som blev nedsat, var forberedt av utenriksminister Ihlen, men den er egentlig opnævnt av ministeriet Halvorsen. Men det er altsaa ikke noget som jeg med hensyn til det har at bebreide nogen. Jeg uttalte dengang i Gunnar Knudsens ministerium til Ihlen - jeg tror ikke jeg sa det netop offentlig -, at jeg trodde ikke det var heldig at ha i sin almindelighet talrige repræsentationer, naar det gjælder traktatforhandlinger. Vedkommende regjering eller departement maa efter min mening ha saken i sin egen haand. Jeg henviste til de erfaringer man hadde fra 1892 og 1902. Men, sa jeg, stillingen her er nu den, at hovedspørsmålet kan komme til at bli avholdssaken, og da har forbudspartiet et krav paa at se sig sterkere repræsenteret, og det kan vi ikke tilbakevise. Derfor uttalte jeg, at jeg ikke hadde noget at bemerke ved at man tok to fremtrædende repræsentanter, som det parti hadde tillid til, og da var det ogsaa konsekvent at man tok med andre repræsentanter, spesielt repræsentanter for næringslivet. Men denne delegation og den foregaaende regjering hadde nu forhandlet 1 aar. For Portugals vedkommende hadde de da faat istand - det blev sagt at det var hr. Wedel som hadde faat den istand - en foreløbig avtale. Og med hensyn til denne avtale - det kunde man jo skjønne, men her i Stortinget trodde man det kanskje litt anderledes, og regjeringen har kanskje ikke git fuld besked, men fuld besked er ialfald nu fremkommet gjennom den note, hvori den portugisiske regjering har opsagt den, hvor det fremholdes - blev det allerede ved avsluttelsen av den foreløbige portugisiske avtale fremholdt fra Portugals side, at de vilde gi tid til at forhandle, derfor skulde de ikke bryte den tidligere ordning uten efter 3 maaneders forløp. Og saa ventet de maaned efter maaned under ministeriet Halvorsens

tilværelse, og der blev intet gjort. Delegationen var ikke dernede siden, saavidt jeg vet, og de opnaadde ialfald ingen verdens ting. Saa blev den endelig sagt op, denne traktat som skulde være utløpet nu ved august maanedes utgang. I slutten av juni tiltraadte den nye regjering under saanne forhold likeoverfor Portugal, at Portugal, som de siger i sin note, hadde været langmodig. For det første hadde vi i aarevis krænket traktaten, fordi vi uten at si op traktaten og uten at søke den forandret hadde negtet en portugisisk vare, portvin, som var det viktigste for dem, at komme ind i landet. Derfor følte de sig meget krænket, men de gav allikevel en respit. Saa gik der 8 maaneder, tror jeg det var - hvor mange maaneder skal jeg ikke si sikkert, men der gik lang tid, under hele ministeriet Halvorsens tilværelse omtrent - og der blev intet gjort. Man bygget paa denne foreløbige avtale, som portugiserne selv hadde sagt var bare en respit, for at de skulde faa tid til at forhandle. Men forhandlinger kom ikke igang. Saaledes var stillingen, og saa mottok vi den efterretning at minister Wedel hadde søkt avsked. Hr. Wedel, som var representant i Frankrike, Spanien og Portugal, søkte sig entlediget forsaavidt angik Spanien og Portugal. Det var jo situationen. Selve delegationen var ogsaa noksaa splidagtig med sig selv. 3 av medlemmerne gik i den ene retning, saavidt jeg skjønner, 2 av medlemmerne hadde meninger paa den anden side, og regjeringen visste vi jo hvorledes var. Det endte med møtet paa Høsbjør, hvor de optrak et program, som var stik i strid med det som man forsøkte at faa gjennomført gjennom forhandlinger. Høire og deres presse har forkyndt over landet, at de skal nok seire ved valgene. De lover saa overordentlig meget. De lover at det skal nok bli forbi med forbudet, og det skal nok bli en rationering naar bare valgene kommer, fordi like nordfra og overalt er der stemning for dette. Det var under de forhold vi overtok forhandlingerne og skulde begynde. Saa mente vi, som det er sagt her i Stortinget, at vi burde ha en representant fastboende i Portugal. Det var ikke saa let at faa det, men det gik da, og vi fik endelig en mand derned, og efter det lavet vi nyt utkast til traktat. men saa blev der kriser i Portugal. Det blev ministerkrise, og nu i disse dage er det igjen en krise - nu er den vel forresten dannet, den nye regjering. - Og saa kommer det ministerium, som har hat hele den lange tid og intet gjort, og et medlem av delegationen hr. Konow fra Bergen, som saavidt jeg vet heller intet har utrettet, og kaster sig over den nuværende regjering fordi man endnu ikke har opnaadd noget resultat. Vi har arbeidet hele tiden; men saa beklager de at vi har arbeidet paa denne gale maate, at vi har sendt forslag til Portugal. Nei, hvorfor har vi ikke fremdeles benyttet denne talrike delegation? Ja skulde vi benyttet den og skulde vi ikke paa egen haand ha sendt denne note fra utenriksdepartementet med forslag, var der formodentlig endnu ikke kommet noget forslag til Portugal. Det er saa, at nu ser det ut til at det blir toldforhøielser og vanskeligheter i Portugal; men jeg tror man maatte være dristig anlagt, naar man selv har hat 1 aar og intet gjort, for da at ville føre ansvaret for dette over paa den nuværende regjering, som har holdt paa at arbeide intenst med det hele tiden. Med hensyn til Spanien hadde de opnaadd et

resultat paa en maate. Det blev forelagt et forslag, men det blev heller ikke akcepteret av den daværende regjering, og den kom ikke med noget kontraforslag. Der blev heller ikke likeoverfor Spanien fremsat noget nyt forslag mot det sidste spanske. Jeg kan i forbindelse med dette oplyse en ting, og det er, at en av de grunde kanskje - jeg bryr mig ikke egentlig om, at dette skal offentliggjøres - som gjorde det litt tvilsomt, om det var heldig at sende hr. Wedel ned igjen, efterat han hadde søkt avsked, det var at spanierne paastod, at han for sit eget vedkommende hadde godtat det forslag, som spanierne hadde kommet med, mens hr. Wedel selv sa, at han hadde lovet at anbefale det. Men ialfald var hans stilling til det forslag, som vi leverte motforslag til, slik at det kanskje kunde være vanskelig for ham og at han kunde bli benyttet av de spanske forhandlere mot os paa en eller anden maate. Men hovedsaken var, at han hadde søkt avsked, og vi trodde det var bedst at ha folk, som var bosat der. Det slutter ikke idag, dette; det er nødvendig at ha en mand, som til enhver tid kan følge utviklingen og kan gi os alle mulige opplysninger. - Med hensyn til Spanien har vi altsaa levert et motforslag. Saa fik vi først et svar, men saa har vi avgitt et nyt forslag. Det blev sagt av repræsentanten fra Kristiania, hr. Halvorsen, at vi der hadde overlatt til Spanien at bestemme toldforhøielserne paa sydfrugter. Nei, det har vi ikke gjort; men der er ogsaa i Spanien mange interesser, som kommer offentlig til orde, og ifølge de meddelelser, vi hadde faat, var der sammenslutninger av dem som avler sydfrugter, appelsiner m.m., som øvet et sterkt paatryk paa regjeringen dernede, for at den ikke maatte ødelægge appelsinhøsten for de distrikter, som var sterkt interessert i den. Og saa har vi lovet, at vi skal foreslaa for Stortinget en nedsættelse av satserne for sydfrugter efter overenskomst, hvis Spanien vil akseptere vort forslag forøvrig. Jeg antar, at det vil billiges av Stortinget, at vi har søkt de utveie. Jeg hører ogsaa av Stortingets præsident, at han er enig i det.

Med hensyn til spørsmålet om skibsfarten er jo Stortingets præsident hr. Gunnar Knudsen sakkyndig. Jeg har ikke faat anledning til at studere de forhold saa nøie, men jeg har nok hørt det samme som præsidenten uttalte, at en væsentlig del av den tonnasje, som er opført, er tonnasje, som knytter sig til varetransporten fra portugisiske havne til Norge, og hvis vi blir nødt til at ta vore varer andetsteds fra end fra Portugal, saa vil jo den tonnasje søke varer andre steder end fra Portugal, den har da ikke noget der at gjøre. Det vil bli tilfælde med salt, som vi, forsaavidt vi faar traktat med Spanien, kan ta derfra eller fra Algier. I den korte tid som den nuværende regjering har sittet, har der ikke været anledning til at gjøre mere. Vi har hat den allerstørste interesse for saken, og vi har søkt opplysninger av forskjellig art, men de er endnu ikke fuldstændige. Naar man f.eks. taler om denne kontingent, saa har jeg søkt at faa nogen nærmere opplysninger, men jeg har ikke faat dem fuldstændige endnu. Det var ingen opplysninger som forelaa. Men jeg søkte at faa opplysning om hvor den norske produktion gaar. Hvis f.eks. den franske kontingent skal placeres her, saa maa den selvfølgelig placeres til utelukkelse av norsk produktion; men det er

foreløbig oplyst for mig, at av den norske produktion, bortset altsaa fra importen, er der i 1920 solgt til apotek 428 000 liter av 100 pct. styrke, det vil altsaa si, at efter almindelig cognac, som ikke er over 50 pct., skulde det bli henimot 900 000 liter. Dertil kommer altsaa importen. Jeg har søkt at faa rede paa hvor det blir av den indenlandske produktion, og det viser sig at til apotek, læger, sykehus og til teknisk og vitenskapelig bruk er det solgt over 1 million liter til 50 pct. Nu, jeg har altid trodd, at de opplysninger, som man hittil har hat anledning til at skaffe, ikke var fuldstændige, og det jeg hittil har faat rede paa her styrker min opfatning i saa henseende.

Præsidenten vil nu foreslaa, at møtet for lukkede døre til behandling av traktatsaken utsættes til i eftermiddag kl. 5 1/2.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Møtet hævet kl. 14.05.